

ANSER

Skånes Ornitologiska Förening
nr 2 2023

- Nattlyssning
- Seglaren • Gåspennan
- Nödlandningar • Glada ankungen

ANSER årgång 62

ANSER är Skånes Ornitologiska Förenings tidskrift, som kommer ut fyra gånger om året – i mars, juni, september och december. Datum för manusstopp är 15 januari, 15 april, 15 juli och 15 oktober.

Upplaga: 2 100 ex.

Tryck: Exakta Print AB, Malmö 2023.

ANSER trycks på FSC-certifierat papper.

ISSN: 0347-9595

Skånes Ornitologiska Förening (SkOF) är en regionalförening av BirdLife Sverige.

Avgiften för medlemskap är 225 kronor (95 kr för ungdomar t.o.m. året man fyller 25) och sätts in på bankgiro 684-4849. Som medlem stöder du fågelskydd och fågelforskning i Skåne, får du tidskriften ANSER och kan ta del av föreningens aktiviteter, föredrag, bildvisningar m.m. Du får också rabatt på övernattnings på Falsterbo Fågelstation.

Skånes Ornitologiska Förening

(medlemsfrågor & adressändringar)

Falsterbo fyr, Fyrvägen 35, 239 40 Falsterbo

skofmail@gmail.com

www.skof.se

Telefon: 0736 25 42 56

Organisationsnummer: 845000-8399

Redaktionen för ANSER

P-G Bentz

(teknisk redaktör)

Kenneth Bengtsson

Mikael Arinder

Arne Ohlsson

Richard Ottvall

Min Bengtsson 2023

SkOF och fåglarna behöver dig

SkOF behöver dig för utveckling av föreningens arbete med fågelskydd, fågelskådning och fågelforskning.

När jag skriver den här ledaren är det siste april. Långsamt blir allt grönt, men körsbärsträdet i min trädgård blommar fortfarande inte. Normalt brukar det vara i full blomning i slutet av april. Det är en sen vår! Nätterna är fortfarande ganska kalla, ofta runt fryspunkten och under dagarna stiger temperaturen sällan över 14 grader här i Lund. Att det är en sen vår märks inte bara på mitt körsbärsträd, men också på fåglarna. Sedan 2014 följer jag en koloni med kajor på Revingefältet och i år lades det första ägget inte förrän 18 april. Det är, tillsammans med 2015, den senaste äggläggningen under de tio år som jag samlat in data. Men våren kommer snart och när ni läser det här är det redan sommar.

Men innan vi riktar blicken mot framtiden vill jag kort titta tillbaka. I mars avhölls årsmötet och precis som förra året kombinerade vi årsmötet med flera föredrag och ett trevligt symposium. Många kom till Lund och stämningen var trevlig. Jag uppfattade dagen som mycket lyckad och många som hörde av sig till mig tyckte det samma. Själva årsmötet var speciellt eftersom vi tog det första (av två) beslut om anslutning till BirdLifes Kedjan. Under hösten kommer det att kallas till ett extra årsmöte för det andra beslutet (se sidan 65). Dessutom har det skett en del förändringar i styrelsen. Läs mer om detta på sidan 64. Personligen tackar jag årsmötet för förnyat förtroende som föreningens ordförande.

Nu riktar vi blicken framåt. Under året ska styrelsen och kommittéerna fortsätta med sitt arbete för fågelskydd, fågelskådning och fågelforskning. Det finns många saker som vi vill göra, som vi ska eller bör göra och vi har många idéer för att utveckla vårt arbete. Det finns

Ungdomsskådare. Foto: Mikael Arinder.

många otroligt duktiga personer som deltar i arbetet redan. Några mer synligt, andra mer eller mindre i bakgrunden, men alla gör fantastiskt arbete och jag är ytterst tacksam för detta. Men för att klara allt och särskilt om vi vill utveckla våra idéer vidare så behöver vi fler personer som kan och vill hjälpa till. Vi behöver personer för många olika saker, personer med olika intressen och kompetenser. Till exempel behövs folk för att leda exkursioner för ungdomar eller äldre nybörjare. Det behövs folk för planering av nya aktiviteter och program samt nya inventarer, inte minst till inventeringen av havsörn. Det behövs personer med kunskap om marknadsföring och layout. Eller folk som vill hjälpa till i föreningens monter på evenemang. Har du lust att hjälpa till med något? Eller känner du någon som kanske vill vara aktiv? Vi behöver även kikare och tubkikare till våra exkursioner med ungdomar och andra nybörjare som inte har egen utrustning. Har du kanske en gammal kikare som du inte använder längre och som du kan donera för att inspirera folk?

Hör gärna av dig!

SkOF och fåglarna behöver dig.

Arne Hegemann – Ordförande

Innehåll

Vinande vingar

Att leva på hoppet

Arne Ohlsson

3

Nattlig konsert

Försommarnattens ljudliga artister

Mikael Arinder

8

Fågelfotografera mer

Utrustningen

Mikael Arinder

12

Stilla flyter Skräbeån

Fågellivet under tio år

Jonas Engzell

17

Seglaren – en smidig app

Artportalen i fickan

Hans Cronert

24

Fågelsång här och nu

Tillvarons molltoner kan sordinera

Ulrik Alm

29

Artfakta – kornknarr

"... han tillhör roffoglarne ..."

Kenneth Bengtsson

33

DESSUTOM

Läsvärt

41

Notiser

45

Mini-Anser

54

Fågelkonstnären

56

Program

62

Styrligt

64

Upprop

66

Referat

67

Personligt

68

Falsterbonytt

69

Detaljerade innehållsförteckningar
för tidigare årgångar av *Anser* finns på
<https://skof.se/bli-medlem/anser/>

Omslagets framsida:

Knipa, hane. Foto: Mikael Arinder.

Akvareller (Pilgrimsfalk & vitstjärnig blåhake):

Måns Bergendal.

Omslagets baksida:

Gärdsmyg. Foto: P-G Bentz.

I *Anser* 2023:1 visade vi en del av ringduvans ving-
ovansida.

Extrem närbild: Vem tillhör dessa fjädrar?
Svaret får du i nästa nummer av *Anser*.

På vinande vingar till hålträd eller holk

Efter häckning i hålträd eller holk
vandrar familjen knipa till
närmaste vatten.

En angenäm syn under
sommarens dagar vid sjön.

Arne Ohlsson

Det har sina fördelar att som fågel vara hålhäckare. Vädrets växlingar med vindar, regn och rentav snö, trots att det borde vara vår, kan vara reella hot mot varje försök att hålla ägg och ungar varma. Då ger ett litet utrymme med väggar runt om en hel del skydd.

Nu är lämpliga håligheter inte särskilt lätt tillgängliga och många. I stort sett är det bara hackspettarna som med egen kraft kan lösa detta problem i lämpliga träd. Dessbättre bygger de nya bohål varje år och det ger chans till inflyttning för många andra i behov av bostad. Kanske kan det verka aningen överraskande att av våra änder finns tre arter som häckar i hål av detta slag, naturliga eller människotillverkade. Utöver storskrake och den sällsynta och mycket nordliga salskraken är knipen begiven på bostäder som erbjuder detta fysiska skydd. Men för en fågel av knipans storlek måste naturens bohålskonstruktör vara i första hand spillkråkan. Och trädet med sitt bohål får ju inte vara så

långt in i storskogen att det är alltför långt från lämpligt vatten. Dit ska ungarna ta sig inom något dygn efter kläckningen. Fantastiskt är hur ungarna kan överleva hopp från bohålet som kan vara flera meter upp. Vandringen till vattnet är ju farofylld och ansträngande, ledd av mamman under lågmäلت kacklande uppmaning att "följ mig till vattnet". Det kan inträffa att någon unge kommer på avvägar och honans matematiska kunskap är knappast utvecklad. På land finns bevingade och fyrfota predatorer, i vattnet kanske gäddor. En välväxt gädda kommer som en liten krokodil och sväljer blixtnabbt en andunge. När familjen samlats på vattnet händer det ofta att honan sticker ner huvudet under ytan utan att födosöka. Spanar hon då efter gäddor, även om hon inte kan bjuda en sådan rovfisk nämnvärt försvar? Minken, som borde ha varit kvar i Nordamerika, tar sin

Kniphona med ungar.
Foto: John Larsen.

andel. Sker häckningen i urbant område är ju risken stor att en trafikerad väg måste passeras – kanske till en parkdamm.

Som dykand lever knipan på kräftdjur, vatteninsekter, musslor och småfisk.

Sedan ett par hundra år har människan varit behjälplig med bostäder till kniporna. Carl von Linné noterade detta under sin lappländska resa 1732 och ett flertal skribenter har återgett hur det gick till i relationen med denna vackra and. En holk ska vara ungefär 60 cm hög, ha en inre diameter på 25 eller gärna 30 cm och ett ingångshål som är åtminstone en decimeter. Den tas tacksamt emot när kniporna återvänder vid tiden för vårens alltid lika sköna befrielse av markerna från vinterns grepp. (Holken bör vara räfflad på framsidans insida så att de klättrande ungarna får grepp). Samtidigt finns många konkurrenser om lediga bohål. Ett hål i en trädstam gjort av spillkråka eller en holk av rätt storlek passar ju också skogsduva och

pärluggla, kattuggla och ekorre liksom den i sammanhanget farliga skogsmården. Om ett övergivet torp i skogsbygden har något hål som lämplig ingång lär en och annan kniphona ta detta i besittning för sitt enkla rede och en månads ruvning. Kanske är det bara ett ruckel omgivet av glömska, men en stillsamt boende knipa kan ha stor glädje av det.

Men på den tiden var det mänsklig egen nytta som motiverade holkbyggarna. Det kunde ju inte kniporna veta på förhand, men de skattades på ägg gång efter gång. Kniphonan kämpade på med att lägga ägg som ersättning för de som människorna berövade henne och en hona lär kunna lägga upp emot 40 ägg under en vår. Sedan måste hon ha varit rejält uttröttad. I glesbygderna var det ofta människor med knapra levnadsvillkor som skattade äggen. Äggplundringen varierade mellan att alla ägg togs med starkt negativ påverkan på populationen till de människor som, vår

Kniphane som spelar med sina huvudrörelser. Foto: Hans Cronert.

Paret. Foto: Hans Falklind/N.

arts girighet till trots, insåg att några ägg måste lämnas kvar för återväxtens skull. En normal äggkull som lämnas i fred brukar uppgå till ca ett dussin, 59 mm långa och vackert turkosfärgade.

Knipor återvänder gärna till det vatten där de växte upp. Kanske har en kniphona "uppfattningen" att eftersom hon själv klarade uppväxten på en viss plats är detta en gynnsam lokal. Det förekommer också att kniphonor värper i en holk där det redan finns en annan honas ägg. Men då gäller det att passa på när holkinnehavaren inte är där. Om sedan holkinnehavaren förmåruva alla äggen kan det bli en kull som är "misstänkt" stor.

Utan tvivel har holkuppsättning gynnat knipan och den har spridit sig söderut under 1900-talet. Den är inte längre bara invånare i nordliga skogssjöar och namnlösa tjärnar i milsvida skogar som den var under tidigare sekler. Kartorna i *Skånes Fågelatlas* visar tydligt hur till och med

det människodominerade sydvästra Skåne numera duger åt kniporna. Mildare och ofta isfria vintrar, nyanlagda småvatten och fortsatt holkuppsättning och likaså häckningar ända in i tätorter och därmed i människors omedelbara närhet gör att läget för arten blivit övervägande gynnsamt. År 2018 bedömdes Sveriges bestånd till 65 000 par (Svensk Fågeltaxering). Internationellt klassas arten som livskraftig (LC). Mycket ungefärligt anses beståndet i Europa uppgå till knappt en halv miljon par.

Det händer att knipor väljer boplats i helt människoskapade miljöer. Telefonsamtal har inkommit till Fågelskydd Spillepeng om ungar som övergivits bland bostadshus i tätorter, bl.a. i Lund. Honan har fått panik och gett sig i väg. Knipungar är svåra patienter eftersom de är mycket stressade. Lugna ner sig har de svårt för och många överlever tyvärr inte av bara den anledningen. Vid något tillfälle har vi kallat dem "studsänder".

Vådligt är hoppet från trygghet i holk till osäker framtid. Man häpnar lätt över hur de dygns gamla knipungarna kan klara av att slå i den hårda marken och direkt skynda sig till en sjö eller damm vägleda av honan.

Foton: Linda Niklasson.

Knipan är cirkumpolär. Från Alaska finns den över ett vidsträckt, mestadels skogslätt område till den kanadensiska östkusten. Sedan har vi den från Skandinaviska halvön till Asiens slut i öster. Den västligaste häckande populationen i Europa är ett litet bestånd i norra Skottland sedan 1970, även där hjälpt av uppsatta holkar.

Artens latinska namn *Bucephala clangula* anspelar i första ledet på den höga huvudformen, och *clangula* på det vinande men behagliga ljud (klang!) som hannens vingar ger ifrån sig. Danska *hvinand* är ett logiskt namn. I Nordamerika finns ytterligare två *Bucephala*-arter där den ena har det inte så vackra namnet *bufflehead* (*B. albeola*). Den tredje arten känner vi även från Island som islandsknipa (*B. islandica*). Den är givetvis en önskeart om man besöker denna spännande ö. En ljusstrålande junidag stannar vi vid den enastående fågelsjön och nationalparken Mývatn på öns norra del. Och där, bara ett stenkast från vägen i ett litet vatten, där har vi turen med oss för där låg ett par islandsknipor i allsköns ro, som om de njöt av den arktiska sommarens korta givmildhet. Deras population på ön uppges som stabil med 800–900 par.

Att stjäla knipornas ägg är ju sedan länge förbjudet men bakom en del holk uppsättning finns än idag en försåtlig baktanke som utgår från en, som jag ser det, antikverad attityd som man skulle önska vore utdöd i dagens samhälle. Knipan har nämligen fortfarande jakttid, som en av de arter som verkligen inte "behöver" ha det. Första partiella fredningen infördes redan 1898 som gällde 24 april–31 juli utmed kusterna och 16 mars–10 juli vid sötvatten. Då praktiserades också omfattande vårjakt men som kom att förbjudas 1950. Efter 1898 har jakttiden på knipa modifierats elva gånger fram till dagens 21 augusti–31 januari. Nuvarande populationsutveckling torde också innebära att hoppet om fredning är litet ef-

tersom förhållningssättet till "jaktbara" arter oftast är ensidigt matematiskt.

Knipan var en av Gunnar Brusewitz favoritfåglar. Den figurerar åtskilliga gånger på hans akvareller och teckningar och i hans texter. En ingående skildring finns i hans bok *Strandspegling* från 1979, i kapitlet *Våra knipor*. Där får vi följa en kniphonas dagliga bestyr som hade Brusewitz holk som central punkt vid uppfödningen av den kull som började med nio ungar och slutade med två överlevande på högsommaren. "Komna till den åldern har de ganska stora chanser att klara sig i fortsättningen". Allt enligt naturens gång, vare sig det mest berodde på kråkorna eller gäddorna. Holken satt välplacerad intill hans ateljé och skrifvarstuga vid sjön i Roslagen. "Knipan är den första sjöfågel som slår sig ner i sjön om våren och ofta också den sista som lämnar de snabbt tillfrysande råkarna om senhösten. Den är trogen våra stränder och har varit så sedan århundraden". Direkt efter ankomsten börjar hannarna uppträda för honorna med "huvudkastande och halssträckande spelhandlingar". Brusewitz tecknade verk, ibland med en smutt humoristisk underton, fångar allehanda aspekter på knipornas liv som då och då har högt tempo. Hans bok *Dagbok från en sjö* (1996) har på omslaget hans av ritstiftet fångade plats vid hemmasjön med tre knipor på väg att landa: "Knipornas klingande vingmusik över stranden".

Knipan är stilrent vacker. Hannens vita kropp med svarta teckningar, det nästan trekantiga huvudet som är både svart och grönskimrande, allt förefaller så välproportionerligt. Honans huvud har en skönt brun färgmättnad. Ögonens gula iris har lett fram till det engelska namnet *Goldeneye*, vackert och träffande.

Arne Ohlsson
arneohlsson51@gmail.com

Nattsångarlyssning

Några fågelarter sjunger eller spelar främst om natten:

vaktel, rapphöna, rördrom, småfläckig sumphöna, mindre sumphöna, vattenrall, kornknarr, nattskärra, trädlärka, näktergal, sydnäktergal, vitstjärnig blåhake, gräshoppsångare, flodsångare, vassångare, trastsångare, kärrsångare och busksångare.

Att ge sig ut för att höra dessa brukar kallas för nattsångarlyssning. Ugglor hörs också om natten, men dessa inkluderas inte i denna artikel.

Mikael Arinder

Vanliga och ovanliga nattsångare

Rapphöna, vattenrall, trädlärka, näktergal och kärrsångare är ganska allmänt förekommande, åtminstone i delar av Skåne. Rördrom, nattskärra och gräshoppsångare är också givna på lokaler där de återkommer år från år.

Vad gäller ovanligare nattsångarter så noterades (enligt *Fåglar i Skåne 2021*) följande antal sjungande/spelande fåglar i Skåne 2021: 8 småfläckig sumphöna, 15 kornknarr, 7 vitstjärnig blåhake, 6 vassångare, 10 trastsångare, 3 busksångare och 6 flodsångare.

Sydnäktergal och mindre sumphöna är rariteter bland nattsångarna. Enligt Artportalen finns det fem fynd av mindre sumphöna i Skåne sedan 1970, och det senaste var för 24 år sedan, nämligen 1999 på Iternäset, Kristianstad. Sydnäktergal har däremot en ökande trend med åtta fynd av sjungande hanar, alla mellan 1998–2022, varav den senaste 22 maj–6 juni 2022 i Malmö.

När ska jag ge mig ut?

De flesta av arterna sjunger / spelar med olika intensitet ungefär från skymning till gryning, och sporadiskt under dagtid. Nattskärra hörs enbart under nattens mörka timmar.

Det finns nattsjungande fåglar mellan april och juli, även om den bästa perioden varierar från art till art. Rapphöna, rördrom, trädlärka är aktiva redan i april, och från slutet av april hörs även småfläckig sumphöna, vitstjärnig blåhake, vassångare och gräshoppsångare. Näktergal sjunger från början av maj, medan kornknarr, vaktel, nattskärra, trastsångare, kärrsångare och flodsångare hörs från mitten av maj. Busksångare hörs från månadsskiftet maj/juni. För att höra så många arter som möjligt under en natt så är slutet av maj och första halvan av juni optimal. I juli kan man fortfarande höra vaktel, kornknarr och nattskärra spela.

Även om det är behagligt att vara ute under lugna, varma kvällar så verkar det inte finnas något som kan liknas vid en idealkväll vad gäller väder och nattsångare. För bästa utfall rekommenderas att ge sig ut flera gånger under perioden.

En cykeltur gör upplevelsen maximal och koldioxidneutral, medan en biltur gör det möjligt att täcka större områden.

Fågelläten och inspelningar

Förbered dig inför nattsångarlyssningen genom att träna på arternas läten. I mobilappen *Fågelguiden* kan man lyssna på fågelläten. Du kan också skaffa någon av

Majkväll vid nattsångarlokalen Högs mölla. Foto: Mikael Arinder.

apparna *Aves Vox* (endast för iPhone) eller *Bird Calls Xeno* (Android och iPhone) som kopplar upp sig mot websidan *xeno-canto.org* där det finns en uppsjö av olika slags fågelläten.

Prova att spela in nattsjungande fåglar med din mobiltelefon, antingen med hjälp av någon av apparna Röstmemo/Voice Memo (för iPhone), alternativt Easy Voice Recorder eller Smart Voice Recorder (för Android), eller genom att videofilma med mobilen. Resultatet kan bli bättre än du förväntat dig, och kan vara ovärderlig dokumentation om det är en oväntad art. Det går att bifoga en länk till ljudfilen som media i din rapport i Artportalen, men detta förutsätter att den först laddats upp på antingen Youtube eller *xeno-canto.org*. För att kunna ladda upp en ljudfil på Xeno-Canto ska den vara sparad i mp3- eller wav-format, och den får vara på max 128 MB. På samma sätt accepteras inte alla filformat vid uppladdning på Youtube. Var uppmärksam på i vilket format ljudfilerna skapas i den app du använder. Med appen Röstmemo i min iPhone får jag ljudfilen i

m4a-format, varefter jag får konvertera den till mp3-format innan jag kan ladda upp den på Xeno-Canto, det finns on-line-konverterare på webben.

Hitta nattsångarna

För att lyckas hitta målarterna bör du följa Dagens fynd i Artportalen samt ansluta dig till några lämpliga Band i Skåne, se skof.se/fagelintresse/larmsystem/line-band. Gör sökningar på en viss art i Artportalen med sökparametrarna Landskap: Skåne, samt En vecka eller En månad.

Även om det förekommer nattsångare på många olika ställen i Skåne så är trakterna kring Kristianstad och Åhus ett kärnområde för många nattsångarter. Följande lokaler kan vara bra: Araslövs-sjön, Isternäset, Viby äng, Håslövs ängar, Herculesviken, Hercules dammar, Rinkaby ängar, Svarta sjö, Sjögård, Tolebäcken vid Egeside, samt Pulken. För att hitta till lokalerna kan du söka på lokalens namn på svenskafagellokaler.se/regionalforeningar/skanes-ornitologiska-forening eller slå upp dem i *Skånsk Skådarguide*. De flesta lokalerna är beskrivna.

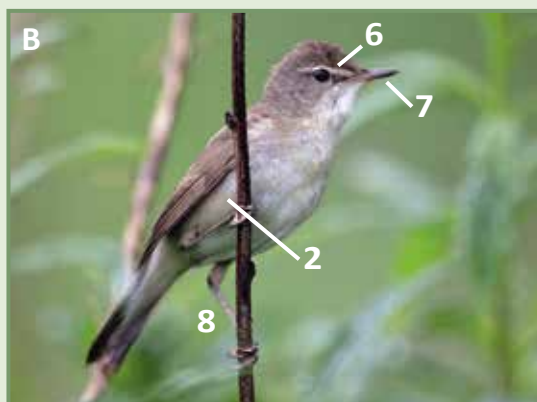
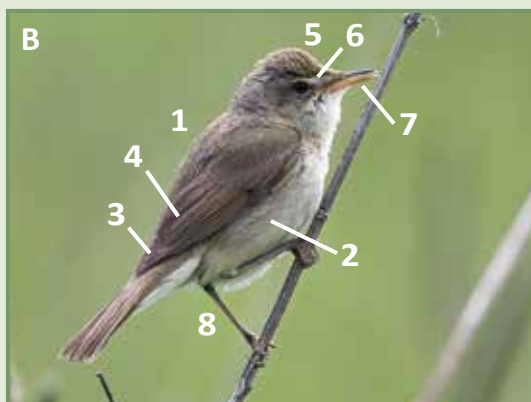
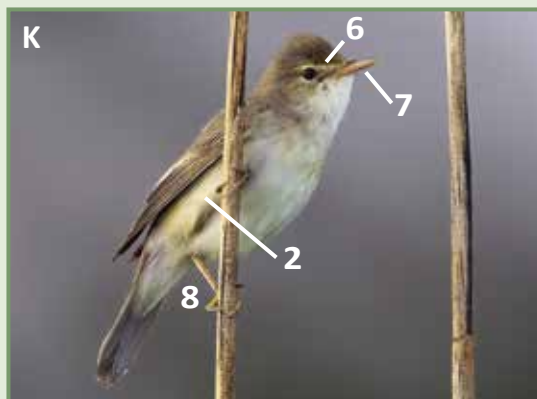
Rapportera dina nattobsar på Artportalen redan dagen efter du varit ute. Då kommer dina obsar till glädje för andra skådare som kan bege sig till bra lokaler nästa kväll.

Mikael Arinder
mikael.arinder@telia.com

Så här skiljer du snarlika *Acrocephalus*-sångare åt

(Text och foton: Mikael Arinder)

Acrocephalus-arterna rörsångare (R), kärrsångare (K) och busksångare (B) är mycket lika. De skiljer sig framför allt på sången. Här får du tips på hur du kan skilja mellan vårfåglar om du ser en fågel som inte kan bestämmas på sången.

Rörsångare (R)

Förekommer främst i bladvass, men under flyttning är det inte ovanligt att se den i andra biotoper.

1. Ovansidan varmt brun med rödbrun övergump.
2. Vit undersida med ett varmt beige flanker och undre stjärttäckare.
3. Medellång handpenneprojektion, ibland med svagt ljusa spetsar på varje handpenna.
4. Ganska enfärgade tertialer.
5. Flack panna i kombination med lång, smal näbb gör att fågeln ser långnäst och alert ut.
6. Ljust, men otydligt ögonbrynsstreck som inte sträcker sig bakom ögat.
7. Undernäbben är gul, ibland med mörk spets.
8. Mörkgrå ben. På foton och på handhållen fågel kan man se en tydlig kontrast mellan den ljusare trampdynan och den mörkare grå ovansidan av foten.

Kärrsångare (K)

Förekommer i frodig örtvegetation, till exempel hundkex och nässlor.

1. Ovansidan kallt gråbrun med grönaktig olivton. Ingen tydlig färgskillnad mellan rygg och övergump.
2. Vit undersida med svagt gulaktiga flanker.
3. Lång handpenneprojektion med tydliga ljusa spetsar på varje handpenna
4. Snyggt kontrastrika tertialer med mörkare grågröna centra och en kontrasterande ljus bård.
5. Lite rundare huvudform i kombination med en ganska kort, lite grov näbb gör att fågeln ser snäll ut.
6. Ljust, men otydligt ögonbrynsstreck. Tydlig ljus ögonring.
7. Undernäbben är enfärgat gul.
8. Ljust blekgula ben. På foton och på handhållen fågel kan man se att det saknas tydlig kontrast mellan den ljusare trampdynan och den blekgula ovansidan av foten.

Busksångare (B)

Förekommer i buskmarker med sly och frodig örtvegetation. Är den av de tre arterna som föredrar minst fuktiga marker.

1. Ovansidan gråaktigt brun. Ingen tydlig färgskillnad mellan rygg och övergump.
2. Vit undersida med olivgrå flanker utan varm färgton gör att fågeln har tydlig kontrast mellan vit undersida och gråbrun rygg.
3. Tydligt kort handpenneprojektion, mycket kortare än de andra två arterna. De kortare vingarna gör att den ser mer långstjärtad ut än de andra två arterna. Saknar ljusa spetsar på varje handpenna.
4. Sjaskigt kontrastlösa tertialer som saknar kontrasterande mörka centra.
5. Flack panna i kombination med lång näbb gör att fågeln (likt rörsångaren) ser långnäst och bestämd ut. Näbben dock grövre vid basen än rörsångarens näbb.
6. Långt och tydligt ögonbrynsstreck som sträcker sig bakom ögat.
7. Undernäbben ljus, oftast med diffust mörk fläck på undernäbben
8. Mörka ben.

Fotografera fåglar – del 1

Intresset för fågelfotografering har blivit stort
och allt fler fågelskådare börjar fotografera fåglar.
I tre artiklar ger jag tips på vilken utrustning du behöver,
vilka kamerainställningar du bör använda
samt hur du kan bildbehandla dina bilder i Photoshop Lightroom.
I denna första artikel ger jag tips om utrustning.

Mikael Arinder

Teleobjektiv

För att få hyfsat mycket fågel på bild behöver du ett teleobjektiv eller en telezoom. Brännvidden bör vara minst 400 mm, gärna 500 eller 600 mm. Då "kommer man lika nära" fågeln som man upplever att man gör i handkikaren. Det finns optik i olika pris-klasser, allt från enklare objektiv för några tusenlappar till superteleobjektiv för ett par hundra tusen. Optik i mellanklassen kostar ungefär som en ordinär tubkikare, mellan 20 000–40 000 kr. Man får vad man betalar för. En billigare optik är i allmänhet lätt, nätt, plastig, inte särskilt vädertålig, ljussvagare, bilderna blir inte så krispigt skarpa, och kantskarpan är så där. En dyrare optik är tyngre, större, gediget byggd, vädertätad, ljusstarkare, och ger krispig skärpa över hela bildytan. I allmänhet är telezoomobjektiv, t.ex. 150–600 mm, mer prisvärda än en fast brännvidd på 600 mm och erbjuder många brännvidder i samma objektiv, men är optiskt inte riktigt lika bra som en fast brännvidd.

Om man kan välja ett objektiv med bildstabilisering så är det en fördel. Då kan man ta bilder på längre slutartider utan att riskera skakningsoskärpa. Bildstabilisering benämns på olika sätt av olika tillverkare: IS (Canon), VR (Nikon), VC (Tamron) och OS (Sigma).

Det är bara kameratillverkarens egna objektiv som passar deras kameror, d.v.s.

man kan inte sätta ett Nikon-objektiv på en Canon-kamera. Däremot finns det tredjepartstillverkare, t.ex. Tamron och Sigma, som gör prisvärda objektiv för flera olika kameramärken.

En telekonverter (extender) är en separat liten optik som kopplas på mellan kameran och objektivet. Den förlänger brännvidden på objektivet mellan 1,4 och 2,2 gånger beroende på modell. En telekonverter kostar mellan 4 000–9 000 kr, vilket kan låta som ett lågt pris för att enkelt få längre brännvidd. Men den försämrar ljusstyrkan med ett eller två bländarsteg (beroende på modell) och försämrar skärpan mer eller mindre. Man bör välja en telekonverter av samma märke som objektivet och försäkra sig om att de dessutom fungerar tillsammans. En 1,4 gångers konverter är ofta att föredra framför en 2 gångers eftersom bildkvaliteten försämrar mer med den senare. Tänk också på att ju längre brännvidd desto större risk för skakningsoskärpa – ingen handhåller sin tubkikare eftersom bilden blir så skakig.

Det är lätt att gå vilse i objektivdjungeln. Det finns en slags objektiv för spegelreflexkameror (EF för Canon, F för Nikon), och dessa kräver en adapter för att passa på spegelfria kameror. Sedan finns det en annan slags objektiv för spegelfria systemkameror (RF för Canon, Z för Nikon), men dessa går inte att använda på spegelreflex-

kameror. Därtill finns det objektiv avsedda för APS-C-kameror, och dessa går inte att använda på fullformatskameror. Däremot kan objektiv för fullformatskameror användas på APS-C-kameror.

Kamerahus

Medan objektiven kan förbli kapabla under många år så förbättras kamerorna kontinuerligt. Ett kamerahus som var toppmodernt för några år sedan är redan övertruffat av nya, mer kapabla modeller. Dessa har allt fler pixlar, kan ta bilder i allt sämre ljus, har en allt bättre autofokus och allt bättre batterier, och kan ta allt fler bilder per sekund. Ganska nyligen kom ett större genombrott när spegelfria systemkameror lanserades. Dessa är nättare än spegelreflexkamerorna och kan ta otroligt många bilder i sekunden. Några modeller har ögonigenkänning på motivet som gör att kameran alltid ställer in skärpan på fågelns öga oavsett var i bilden ögat är. Det finns goda skäl att köpa en spegelfri systemkamera, men var uppmärksam på att "äldre" objektiv kräver en adapter för att kunna användas på en spegelfri kamera.

Det finns kamerahus i olika prisklasser från varje tillverkare. De billigare har färre finesser, är inte vädertätade och har sämre autofokus. De dyra toppmodellerna är fantastiska, men är kanske mer kapabla än vad den normale fågelfotografen förmår utnyttja eftersom de är utvecklade för yrkesfotografer. I mellanprisklass kan man hitta modeller där man kan välja mellan flera autofokusprogram. Dessutom är autofokusen hyggligt snabb, vilket är viktigt vid fågelfotografering. Nikon, Canon eller Sony är en smaksak. Om man ofta är ute och skådar med någon som har ett av märkena kan det vara praktiskt att köpa samma kameramärke, för då kan man låna prylar av varandra.

En viktig egenskap att förstå vid val av kamerahus är bildsensorns storlek eftersom detta har stor betydelse för bildkvaliteten. Bildsensorn kan jämföras med filmrutan på gamla tidens negativ. Olika kameramodeller har olika slags bildsensorer. Man pratar om fullformatssensor, APS-C-sensor och Micro 4/3-sensor. Kameror med APS-C-sensor är vanliga bland fågelfotografer, men mer drivna fotografer föredrar fullformatssensor eftersom

En 1,4 gångers telekonverter (extender) påkopplad mellan kameran och ett 100-400 mm zoomobjektiv förlänger brännvidden till 140-560 mm.
Foto: Mikael Arinder.

Micro 4/3-kamerorna är små och behändiga, ofta på bekostnad av bildkvalitet.
Foto: P-G Bentz.

bildkvaliteten är högre. Bildsensorerna är olika stora – fullformatssensorn är störst, APS-C-sensorn är mitt emellan, och Micro 4/3-sensorn är minst. Därför blir det mycket fågel på bild med en Micro 4/3-sensor, ganska mycket fågel på bild med en APS-C men ganska lite fågel på bild med en fullformatssensor. Man pratar om att APS-C-sensorn ger en brännviddsförlängning på ca 1,5 gånger jämfört med fullformatssensorn, så ett 400 mm objektiv till en APS-C-kamera motsvarar ett 600 mm-objektiv på en fullformatskamera. Micro 4/3-sensorn, som finns bara i Olympus- och Panasonic-kameror, ger en brännviddsförlängning på 2 gånger jämfört med fullformatssensorn. Fågel-fotografen har inget emot brännviddsförlängning eftersom det då blir mer fågel på bild. Baksidan är att de mindre sensorerna ger mer brus (mer gryniga bilder) i dåligt ljus och höga ISO-tal. Det beror på att varje pixel i en stor bildsensor är större och kan ta emot mer ljus. Därmed är fullformatssensorn mycket bättre på att hantera brus – den större ljusmängden dränker bruset. Dessutom kan en större pixel registrera ett större omfång på ljusskalan från mörkt till

ljus, varvid bilderna blir mer detaljrika. Bildkvaliteten blir alltså bättre ju större sensorn är.

Rekommenderad instegsutrustning

Jag frågade Facebookgruppen *Svenska Fågelfotografer* vilken utrustning de skulle rekommendera någon som vill börja fotografera fåglar. Svaret blev att välja någon av följande två strategier.

I första hand, köp begagnad utrustning, t.ex. Canon 7D mk II med ett Canon EF 400 mm f/5,6 eller ett Canon EF 100–400mm f/4,5–5,6L IS II, alternativt en Nikon D500 med ett Nikon 200–500mm f/5,6. Här bör man kunna hamna på 10 000–20 000 kr totalt. Det finns ett hyggligt utbud av begagnade spegelreflexkameror och optik, medan utbudet av begagnad spegelfri utrustning är begränsat. Det kan vara tryggare att handla begagnat från en fotobutik, t.ex. Mattssons Foto, Scandinavian Photo, Cyberphoto, Hegethorns eller Rajala Pro Shop. Ofta får man några månaders garanti. Mattssons Foto och Scandinavian Photo har butiker i Lund respektive Malmö.

Om man är villig att investera 20 000–35 000 kr i fabriksny utrustning rekom-

menderas Canonfotografen en spegellös Canon R10 eller Canon R7 i kombination med Canon RF 100–400mm eller någon av Tamrons eller Sigmas fina 150–600 mm zoomobjektiv. Nikonfotografen rekommenderas Nikon Z50 (spegellös) eller Nikon D500 (spegelreflex) i kombination med Nikon 200–500mm eller någon av Tamrons eller Sigmas 150–600 mm. Sonyfotografen rekommenderas Sony A6400 eller A6600 i kombination med Sony 200–600mm eller Sigmas 150–600 mm.

En populär kombination för fågelfotografer med lite större plånbok är Canon R7 med Canon RF 100–500 mm, som totalt går loss på 55 000 kr.

Undvik skakningsoskärpa

Fotografer med ett nått teleobjektiv och en lätt, smidig kamera handhåller utrustningen vid fotografering. Om objektivet har bildstabilisering (se ovan) förbättras möjligheten till skarpa och fina bilder. Det finns minst två inställningslägen för bildstabilisering: ett läge som man använder vid frihandsfotografering av ett fixt objekt, och ett som man använder när man fotograferar flygande fåglar samt när ob-

jektivet sitter på stativ. Lär dig hur man växlar mellan lägena. Även om du brukar frihandsfotografera så kan ett enbensstativ med kullad och snabbkopplingsplatta på teleobjektivet göra skillnad. Ta med enbensstativet i en ryggsäck, plocka upp det vid behov och sätt på objektiv & kamera med snabbkopplingen. Stativet gör det möjligt att ta bilder på längre exponeringstider i dåligt ljus, t.ex. en skulkande tajgablåstjärt inne i en dunge. Och när väntan blir lång på att fågeln ska hoppa fram, men du vill ha kameran beredd så är det avlastande att stötta utrustningen mot ett stativben.

Fotografer med tyngre objektiv har med fördel sin utrustning monterad på ett trebensstativ. Utrustningen är för tung att hålla på frihand hela tiden, så ett bra stativ krävs för att bilderna ska bli skarpa och fina. Med ett trebensstativ kan utrustningen stå för sig själv. Valet av stativhuvud är viktigt. Även om ett videohuvud kan fungera så tippar lätt objektivet över framåt eller bakåt. En bättre val är därför ett gimbalhuvud med en snabbkopplingsplatta på teleobjektivet. Objektivet ligger i en vagg på gimbalhuvudet. Man gör injusteringarna av stativhuvudet

Ett enbensstativ gör det möjligt att ta skarpa bilder vid längre exponeringstider. Foto: Emil Arinder.

en gång för alla så att tyngdpunkten blir rätt med sitt objektiv och kamerahus. Sedan är det lätt att följa motivet och utrustningen känns tyngdlös! Släpp kameran och gimbalhuvudet ställer automatiskt in sig i sitt neutralläge och tippar aldrig framåt eller bakåt. På en del objektiv kan man skruva av stativfoten och byta ut den mot en snabb-

Ovan: Vattenrall (1K) fotograferad från liggande perspektiv i Naturum Getteröns vassgömsle 27 juli 2022. **Höger:** Arrangemanget vid fototillfället med vinkelsökare på kameran, teleobjektivet monterat på ett lågt bordsstativ med kulle (Sirui 3T-15K), och ett liggunderlag för fotografen. *Foton: Mikael Arinder.*

kopplingsplatta tillverkad för just det objektivet. Mycket smidigt! Googla på "lens replacement foot" för att se några exempel.

Andra hjälpmedel

Vid längre vandringar och under flygresor kan det vara bra att bära utrustningen i en rejäl fotoryggsäck. Det finns modeller som matchar den tillåtna maxstorleken på flyghandbagage.

Man kan få spännande perspektiv om man fotograferar t.ex. vadare, änder, doppingar och lommar från ett liggande perspektiv. En vridbar digitaldisplay eller en vinkelsökare kan då rädda nacken och göra fotograferingen mer komfortabel. Låt objektivet vila på en beanbag/påse fylld med ris. Alternativt, montera objektivet på en kulle/gimbalhuvud fastskruvad på ett stekjärn, eller använd ett lågt bordsstativ. Stekjärnsstativet gör det enkelt att fösa

kameran framför sig om man ålar fram mot fågeln.

Vid fotografering av exempelvis gäss och vadare från bil på exempelvis Vombs ängar, låt objektivet vila på en beanbag/påse fylld med ris som lagts över den nedrevade bilrutan.

Drivna fågelfotografer använder sig av fotogömslen. Två populära modeller är *Doghhouse* från Ameristep som man fotograferar sittande i, samt *Long and Low Dome Hide* från Wildlife som man fotograferar liggande i.

Mikael Arinder
mikael.arinder@telia.com

Tio års inventering av Böjens Alsumpskog, Bromölla tätort, Skåne 2013–2022

Här presenteras resultatet av tio års inventering av fåglarna längs en sträcka av Skråbeån i Bromölla.

Tio år är en kort period, så inga långtgående analyser av resultaten görs.

Arter med statistiskt säkerställda trender i området markeras dock.

Jonas Engzell

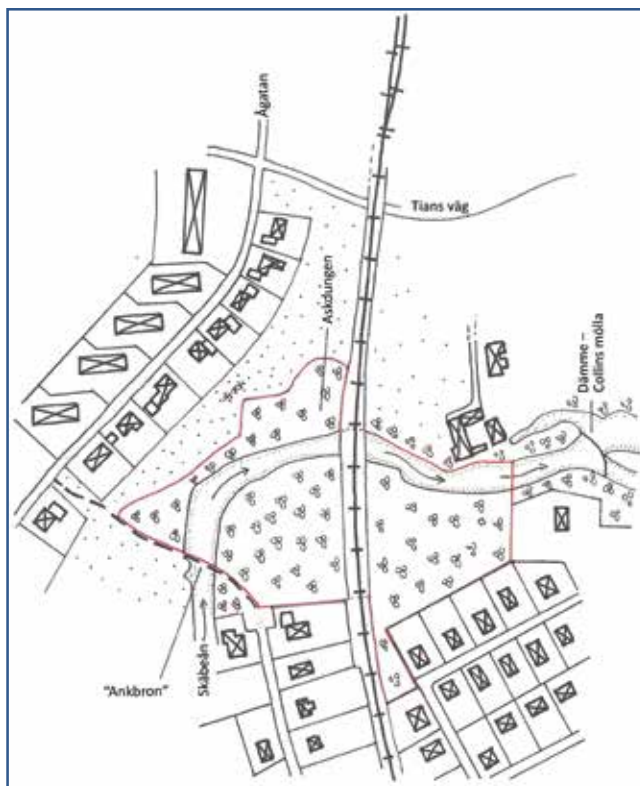
Inventeringsområdet utgörs av en ca 3 ha stor yta på ömse sidor av Skråbeån, inne i centrala Bromölla. Genom inventeringsområdet går järnvägsspåret, som här även korsar ån. Jag har under åren frågat flera infödda Bromöllabor men ingen av dem har känt till något vedertaget namn på skogen. På Artportalen har jag döpt lokalen till Böjens alsumpskog, då ån gör en kraftigare böj där.

Hela inventeringsområdet kan, lite förenklat, beskrivas som ett lövskogsom-

råde längs med en lugnflytande del av Skråbeån. Området är tydligt påverkat av människan och både äldre- och nyare tiders skräp och avfallstippningar finns. Det är även gott om trädgårdsrymligar/trädgårdsutkast så arter som snödroppar, vintergäck och parksallat finns i området. Kirskål breder ut sig och är på stora ytor den dominerande arten i fältskiktet. Aktuell sträcka av Skråbeån är även tydligt påverkad av äldre rensningar och den mesta stenen ligger nu i strandkanten. På bägge

Skråbeån flyter stilla genom området. Foto: Jonas Engzell.

Figur 1. Inventeringsområdet i Böjen.

sidor har svaga vallar byggts upp av rensmassor. Längs vallen på sydvästra sidan löper en välanvänd gångstig längs med ån. Även om vallen inte är så markant hindrar den alsumpskogen att översvämmas, förutom vid mycket höga flöden i ån.

Området hyser en hel del strukturer och arter som signalerar skog med högre naturvärden. Utöver de fåglar som redovisas här har t.ex. bokoxe, gulringad vedharkrank, alsopp, stubbspretmossa och hasselmus noterats. Det är även gott om fladdermöss i området. Vattenfladdermus och dvärgpipistrell dominerar som regel individmässigt, men totalt 5–6 arter har noterats hittills. Utifrån skogsstyrelsens manualer för nyckelbiotopsinventeringar finns det flera intressanta träd t.ex. 20–30 klibbalar med en diameter i brösthöjd på

50 cm eller mer, två almar över 60 cm, två askar och tre lönnar över 50 cm. En av de två askarna (som är ca 90 cm i diameter i brösthöjd) har även ett tydligt mulmhål vid basen. De grövsta klibbalarna är på ca 70 cm i diameter och den grövsta lönnen är på ca 85. Det finns således en mängd träd i området som uppfyller definitionen på skyddsvärda och/eller särskilt skyddsvärda träd. Det är också gott om död ved i delar av området, även grov sådan.

Sammantaget gör jag, trots den tydligt antropogena påverkan, bedömningen att stora delar av området utgörs av skog som har nyckelbiotopsklass. Det bör kanske även påpekas att området utgör en grön länk i en spridningskorridor, mellan skogen runt Ivösjön och Årups slottspark.

Förändringar i området 2013–2022

Huvuddelen av inventeringsområdet har varit relativt stabilt under inventeringsåren. Inga större skogliga åtgärder har gjorts. Träd som ramlat ner i ån har dock tagits bort i omgångar. Störst förändring har skett i "Askdungen" i sydöstra hörnet. När inventeringarna började var detta en skogsdunge, som dominerades av ask med en diameter på ca 40 cm i brösthöjd. Sedan dess har dessa askar dött av i stor omfattning och ramlat ner (troligen askskottssjukan) och dungen blir därför allt mer dominerad av klibbal. Den totala mängden död ved har nog ökat något i området under inventeringstiden.

Det fanns redan några holkar i området 2013. Till häckningssäsongen 2015 sattes ett antal holkar ut i ett samarbete mellan undertecknad och dåvarande kommunekologen Anna Grönlund. Det var ett 10-tal småfågelholkar, starholkar samt 5 knip/uggleholkar. Under 2020 genomfördes uppträskling och framgångsrika biotopvårdsåtgärder vid dämnet nerströms inventeringsområdet (Collins mölla).

Metodik

Metodiken jag använt är beskriven i detalj i BIN – Biologiska InventeringsNormer Fåglar, SVN RR 1978:1, i uppdaterad version från 2012. Eftersom ån löper genom inventeringsområdet blir min metodik en kombination av metodiken som redovisas i kapitlen F13 (revirkartering) och F11 (parräkning av sjöfågel). Den stora skillnaden i min metodik är att jag ändrat starttiden. För södra Sverige rekommenderades 1978 att revirkartering skulle börja 15 april för att fånga in tidiga häckare (och även pågå 15 maj till 15 juni för att fånga in sena häckare). På grund av klimatförändringarna har jag valt att börja mina inventeringar 1 april (eller första helgen i anslutning till 1 april). Alltså ca två veckor

tidigare. Jag har även satt slutdatum till midsommarafton (mest för att det är lättare att komma ihåg än 15 juni).

Kortfattat har inventeringen gått till på så sätt att jag har gått sakta genom området, på bägge sidor om ån, och prickat in fåglarna på en karta för varje inventeringstillfälle. Tidsåtgången har under 2021–2022 varit ca 30 minuter per inventeringsrunda (median). 8–12 inventeringsrundor görs varje år. Precis så som beskrivs i metodbeskrivningen har jag förlagt några inventeringsrundor varje år till kvälls-/nattetid för att fånga upp kvälls-/nattaktiva arter.

Statistiska analyser (Spearman Rank korrelationer) har utförts med hjälp av gratis online-program som finns på webbplatsen *Social Science Statistics*. Beräkning av biodiversitetsindex har gjorts för varje år genom att använda Virtue's "Biodiversity calculator" på nätet (<https://virtue.gmbl.se>) för att beräkna Shannon- Wiener index (H). I samtliga beräkningar och summeringar har arter inom parentes uteslutits.

Resultat

Resultatet presenteras i Tabell 1.

Diskussion

Trender

För flertalet arter finns det ingen statistiskt säkerställd trend. Antingen beroende på att lokalpopulationen faktiskt är stabil eller för att inventeringstiden är för kort. Tio år är inte en så lång tid i ett miljöövervakningsperspektiv.

Sju arter uppvisar en statistiskt säkerställd förändring under dessa tio år. I samtliga fall är trenden ökande. Även det totala antalet par/revir och det totala antalet arter i området har en statistiskt säkerställd ökning. Att knipa och storskrake har en säkerställd ökning i området, beror

Tabell 1. Revirkarteringsresultatet 2013–2022. Antal inom parentes (X) innebär att området ingått som en del i ett större revir.

Art	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Trend
Gräsand	3	1	2	3	6	7	9	9	8	9	+
Knipa	0	0	1	1	1	1	2	1	1	2	+
Storskrake	0	0	0	1	1	1	2	1	1	1	+
Fasan	4	2	0	0	2	0	2	2	0	0	
Morkulla	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	
Ringduva	6	4	6	4	8	4	8	7	6	9	
Turkduva	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	
Gök	0	1	0	0	0	0	1	1	1	0	
Kattuggla	0	(1)	1	(1)	0	(1)	0	0	0	0	
Kungsfiskare	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	+
Spillkråka	0	0	(1)	(1)	0	0	0	0	(1)	(1)	
Gröngöling	0	(1)	0	(1)	0	0	0	0	0	(1)	
Större hackspett	(1)	0	0	(1)	(1)	0	0	(1)	(1)	(1)	
Mindre hackspett	1	0	(1)	0	(1)	0	1	0	0	(1)	
Sädesärla	0	0	0	0	2	0	1	1	1	2	+
Forsärla	0	0	0	0	0	1	1	1	1	0	
Järnsparv	1	1	1	0	2	1	2	3	1	1	
Rödhake	4	4	3	4	5	4	8	5	3	5	
Näktergal	2	1	0	1	2	0	2	0	1	0	
Rödstjärt	1	0	2	0	3	2	2	1	3	2	
Taltrast	0	2	2	1	2	3	1	2	2	2	
Björktrast	1	4	6	2	4	5	4	2	4	4	
Koltrast	4	6	5	3	3	4	3	5	3	5	
Trädgårdssångare	4	3	4	2	2	2	3	3	4	2	
Svarthätta	6	5	8	7	7	6	7	6	7	7	
Ärtsångare	1	0	0	0	0	0	1	0	1	2	
Törnsångare	0	0	0	0	1	0	0	1	(1)	0	
Härmsångare	3	5	4	2	3	3	5	6	4	4	
Lövsångare	4	2	2	3	3	4	4	3	4	4	
Grönsångare	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Gransångare	6	5	5	6	6	5	7	4	6	7	
Gärdsmyg	7	4	9	4	5	6	6	7	6	4	
Grå flugsnappare	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	
Svartvit flugsnappare	1	0	3	2	1	3	2	3	2	2	
Talgoxe	5	4	5	3	6	5	5	4	4	7	
Blåmes	2	1	4	2	7	4	1	4	2	3	
Entita	1	1	1	0	1	1	2	2	2	1	
Stjärtmes	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	
Nötväcka	1	0	1	1	1	1	3	2	3	3+	
Trädkrypare	0	0	0	0	1	2	0	1	1	1+	
Kaja	0	0	0	0	2	0	0	1	0	0	
Råka	0	3	0	0	1	4	5	4	2	2	
Stare	4	3	4	3	3	5	6	6	2	3	
Bofink	3	4	4	2	4	3	6	7	6	4	
Hämpling	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	
Steglits	1	0	2	0	0	0	1	1	2	1	
Grönfink	2	1	1	1	1	1	1	1	0	2	
Grönsiska	1	0	0	0	1	0	1	0	0	0	
Stenknäck	2	0	0	1	1	0	2	1	1	1	
Antal par/revir	83	67	86	60	101	89	119	112	97	106	+
Antal arter	30	23	25	24	36	28	37	38	34	34	+
Biodiversitetsindex (Shannon- Wiener (H))	3,182	2,978	3,021	2,998	3,333	3,164	3,349	3,368	3,298	3,280	

med stor sannolikhet på de uppsatta storholkarna. Det visar på att det är en åtgärd som ger en tydlig naturvårdseffekt. Varför övriga fem arter (gräsand, kungsfiskare, sädesärta, nötväcka och trädkryp) ökar, är svårare att hitta enkla förklaringar på. Men ändringen av dämnet nerströms inventeringsområdet har varit lyckad utifrån naturvårdssynpunkt och det kan ha påverkat gräsand, kungsfiskare och sädesärta i positiv riktning.

Gräsand

Inventeringsområdet gränsar till den så kallade "Ankbron", en GC-bro där det under vintertid samlas stora mängder gräsänder. Det är nämligen en populär plats att mata änder på. Fram på vårkanten minskar antalet änder och ofta ser man sen hur de kvarvarande parens honor "försvinner". Hanarna samlas då ofta tillsammans i närheten av bron. Tyvärr dyker sen honorna ofta upp igen bland hanarna, fast utan några ungar. Ett antal bon har även hittats plundrade. Predationstrycket är troligen högt och förutom våra inhemska rovdjur (t.ex. grävling, utter och räv) har både mink och stenmård förekommit i området under inventeringstiden. Mer riktad jakt på stenmård har nu kommit igång i Bromölla/Sölvesborgsområdet (via Svenska Jägareförbundet). Av den anledningen har jag sammanställt och särredovisat häckningsframgången för gräsand i Tabell 2.

Knipa/Storskrake

När ungarna hoppat ut ur holkarna har de sällan blivit kvar i området någon längre tid. Oftast har honan och ungarna snabbt följt med ån nerströms till området runt avloppsreningsverket.

Hackspettar och kattuggla

Hackspettarna och till viss del även kattuggla, har utgjort en problemgrupp när resultaten skulle sammanställas. Att revideringsmetoden inte fungerar så bra på hackspettar med stora revir (större än nu inventerat område) tas upp redan i metodreferenserna. Det är uppenbart att det nu inventerade området, vissa år, ingår som en del i betydligt större hackspettsrevir. Vissa år kan jag t.ex. notera trummande hanar 1–3 gånger, utan att varken se en hona eller hitta något bo. I resultattabellen har jag ändå valt att markera dessa revir med en klammer runt siffran, då det ändå kan vara av intresse att veta om området ingått i ett större hackspettsrevir eller ej. Mindre hackspett har dock haft bon i området några år. Dessa år är siffrorna utan klammer, även om deras revir fortfarande sannolikt omfattade en större area än själva inventeringsområdet. Även kattuggla har stundtals haft bo i en holk ca 100 m uppströms inventeringsområdet och inventeringsområdet har då ingått i reviret, även om tyngdpunkten legat utanför.

Tabell 2. Häckningsframgången för gräsand 2013–2022.

År	Antal par	Honor säkert ruvande	Plundrade bon	Antal pulli
2013	3	0	0	0
2014	1	1	1	0
2015	2	0	1	0
2016	3	0	0	0
2017	6	0	0	0
2018	7	0	0	0
2019	9	1	1	6+2
2020	9	0	3	0
2021	8	0	0	0

Kungsfiskaren har konstaterats häcka i området. Foto: Mikael Arinder.

Kungsfiskare

Minst en adult fågel blev tagen i boet av en predator i februari 2021. Rester av däggdjursätta vingar och vingpennor hittades då i direkt anslutning till boet. Troligen har ett mindre mårddjur tagit den i boet. Men minst en adult individ måste ha tillkommit till området efter det, då häckning åter kunde konstateras i samma bo redan följande vår.

Övrigt

Under inventeringarna har även några intressanta observationer gjorts av fåglar som troligen bara var på genomresa eller tillfälliga besök. Av dessa kan nämnas sjungande rosenfink vid några tillfällen och rastande ringtrast vid ett tillfälle. Längs ån har även rastande drillsnäppor noterats vid flera tillfällen och rörhöna vid ett. Gråhäger, grågås och storskarv noteras regelbundet i ån på inventeringsrundorna, men de har aldrig uppvisat några häckningskriterier.

Tack

Tack till Anna Grönlund (f.d. kommun-ekolog) för hjälp med information kring holkuppsättningen.

Referenser

BIN – Biologiska InventeringsNormer Fåglar, 1978, Statens Naturvårdsverk RR 1978:1, ISBN 91-38-04079-4.
Naturvårdsverket. 2012. Fåglar, revirkartering generell metod, version 1:1, 2012-06-21.

Jonas Engzell

jonas.engzell@miljovast.se

NORRA EUROPAS STÖRSTA NATUR- OCH FÅGELMÄSSA

1–3 SEPTEMBER 2023

FALSTERBO Bird Show

Det händer på Skanörs ljung

Intressanta föreläsningar

Henrik Ekman - Miljödebattens främsta röst!

Olof Ramel - Sveriges ständige skådare

Eva Stenvång Lindqvist - Trädgårdsfåglarna

- Ögonöppnande fågelskådning
- Fascinerande ringmärkning
- Utforskande naturvandringar
- Spännande barnaktiviteter
- Frestande mat och fika
- Lifestyle- och äventyrsshopping

BirdLife
SVERIGE

Studie
främjandet

SkOF Res

Scanbird

Södra Portugal

23 – 30 september 2023

Reseledare: Björn Malmhagen

Pris: 22 500 kr (enkelrumstillägg: 3 100 kr)

I priset ingår: Flyg, transporter under resan, del i dubbelrum på hotell, fyra middagar och fem luncher inkl. sista dagen.

Vi kommer att uppleva havsfåglar, båda arterna trappar, flyghöns och många rovfåglar. Längs kusten ser vi flamingos, vadare och hägrar.

En av resans höjdpunkter är havsfågelturen ut från Sagres, där det finns goda möjligheter att se bl.a. större lira och havslöpare.

Detaljerat dagsprogram och anmälan på www.skof.se/fagelintresse/skof-res och www.scanbird.com

Teknisk arrangör och kontakt: Scanbird ApS

Telefon: +45 234 234 04 – Hemsida: www.scanbird.com – Email: scanbird@scanbird.com

Seglaren

en smidig app för rapportering till Artportalen

Tycker du, liksom jag, att det är bökigt att först anteckna på papper eller i telefonen när du är ute och skådar, för att sedan komma ihåg och lägga in obsarna i Artportalen på kvällen efter att du kommit hem?

Har du en Androidtelefon, då är appen *Seglaren* något för dig.

Du hittar den och kan ladda ner den i Google Play.

Hans Cronert

Jag blev tipsad om appen när jag var på Öland i höstas och blev direkt såld på hur snabbt och smidigt den fungerar i olika skådarsammanhang.

I det följande kommer jag att beskriva lite översiktligt hur *Seglaren* fungerar och hur den kan underlätta vid olika tillfällen.

Artportalens egen mobilrapporteringsfunktion Checklista Artportalen finns beskriven i *Anser* 2021:4 (Arinder 2021). Jag har provat den också men känner att den är mer tidsödande och lite komplicerad. Dock tycker jag den fungerar som ett bra komplement för rapportering av däggdjur, insekter och växter. *Seglaren* hanterar bara fåglar.

Seglaren har utvecklats av fågelskådaren Johan Svedberg med uppenbara syftet att skapa en smidig rapporteringsfunktion till mobilen att användas i fält.

Startsida

Så här ser startsidan ut (Figur 1). I den kan man få fram de senaste rapporterade arterna inom ett område. Med filtreringsfunktioner kan du

välja ut vilket område som avses och du kan filtrera bort arter som inte är så intressanta. Jag använder inte denna funktionen och har därför inga synpunkter på användbarheten.

Rapportera

Trycker på pennan på startsidan så kommer det upp en sida som heter Rapportera (Figur 2). Det första jag gör här är att

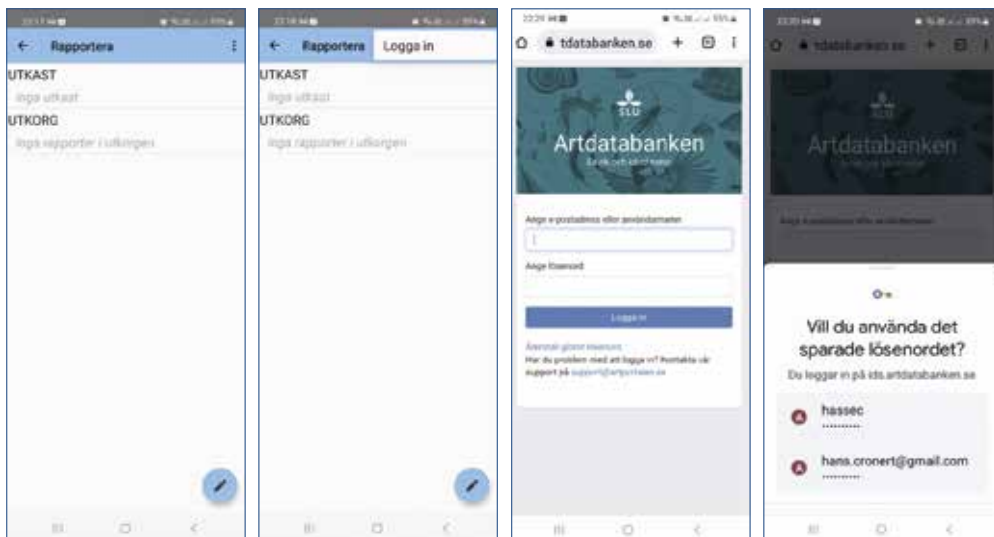
trycka på de tre punkterna överst till höger för att logga in (Figur 3). Trycker du på knappen kommer du till Artportalens inloggnings-sida i mobilens webbläsare (Figur 4). Har man väl skrivit in användarnamn och lösenord en gång brukar telefonen spara dessa så att du enkelt kan logga in nästa gång (Figur 5).

Välja lokal

Nu trycker du på pennan nere till höger och så kommer det upp ett förslag till lokal plus att starttiden är inlagd (Figur 6). Fördelen med att vara inloggad är att appen även väljer bland de

Figur 1.

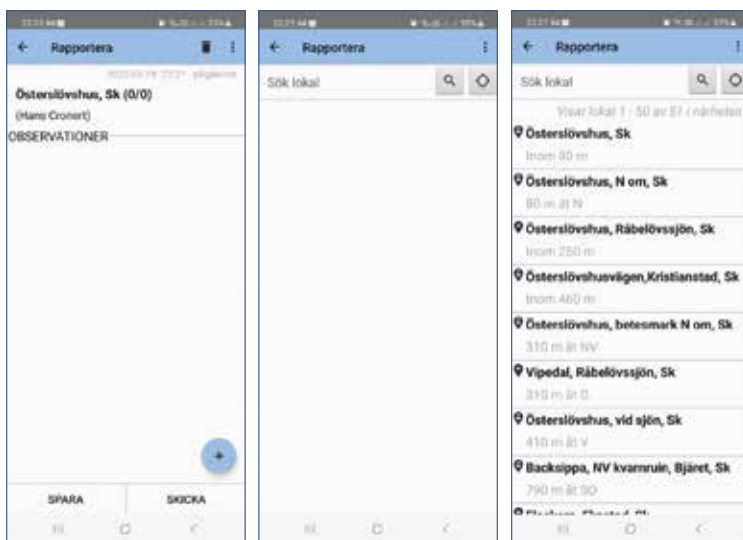
Figurer 2, 3, 4 & 5.

lokaler du själv lagt in på Artportalen. Nu lyckas inte appen alltid hitta rätt. Då trycker man två gånger på den lokal som valts och då får man möjlighet att skriva in och söka lokal (Figur 7). Skriv in lokalen du söker på textraden och tryck på förstöringsglaset eller prova att trycka på gps-symbolen till höger om. Då letar appen rätt på

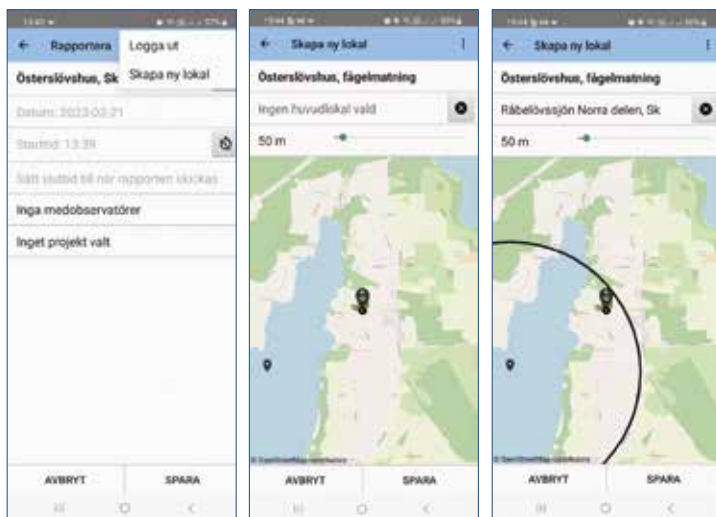
lokaler i närheten som du kan välja mellan och sedan trycka på (Figur 8).

Skapa ny lokal

Är du på en lokal du inte själv lagt in och rapporterat från tidigare och den föreslagna lokalen inte verkar stämma, är det lätt att skapa en "ny lokal". Tryck på prickarna

Figurer 6, 7 & 8.

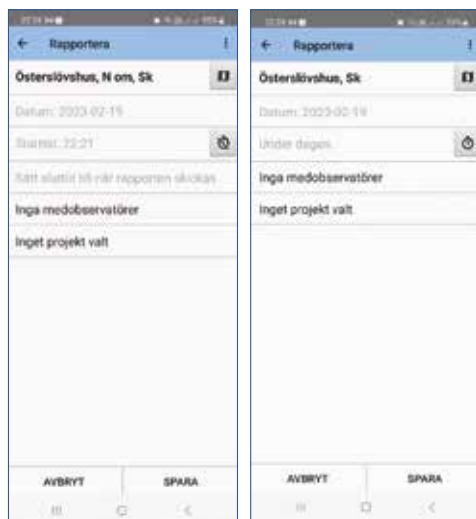

Figurer 9, 10 & 11.

uppe till höger (Figur 9). Skriv in namn på den nya lokalen och dra punkten åt vänster eller höger för att ange radien på lokalen (Figur 10). Sedan kan du välja en huvudlokal som finns förinlagd i kartan (Figur 11).

Starttid m.m.

När lokalen är vald, får du bestämma dig för om du tycker starttiden är ok (Figur 12).

Figurer 12 & 13.

Tycker du inte det, så trycker du bara på tiden och ändrar den. Vill du inte ange någon starttid, då trycker du på klockan med ett streck över till höger, så blir tiden angiven "Under dagen" (Figur 13). Om du behåller starttiden och sedan till slut skickar in rapporten, anges automatiskt inskickningstidpunkten som sluttid. Ibland (ganska ofta) glömmar jag skicka in rapporten när jag avslutar skådningen på en lokal. Då brukar jag skatta tidpunkten för när jag lämnade lokalen skriva in denna sluttid innan jag skickar.

Medobservatörer

Är du ute med en skådare som du sedan tidigare lagt in som medobservatörer i Artportalen, är det bara att trycka på raden med "Inga medobservatörer", så kommer det upp en lista med inlagda medbservatörer och det är bara att bocka i den/de man är ute med. Du behöver vara inloggad för att appen ska hitta din lista på medobservatörer.

Nu börjar inläggningen av fåglar

Nu är det dags att trycka på SPARA längst ner till höger (för att spara uppgift om lo-

Figurer 14, 15 & 16.

kal och starttid) och sedan börjar rapportera (Figur 14). Du trycker på plus nere till höger, trycker på respektive rad och skriver in art, antal, eventuell ålder, kön samt aktivitet och eventuell publik och privat kommentar, dvs samma uppgifter som du kan lägga till i Artportalen. Anger du inget antal, så blir arten rapporterad som "noterad" (Figur 15). Sedan trycker du på SPARA nere till höger och du har arten inlagd i observationslistan. Därefter är det bara att fylla på med nya arter genom att trycka på plus nere till höger (Figur 16).

Addera fler observerade individer

Nu kommer vi till en av de absolut fiffigaste funktionerna, speciellt om man står på en sträcklokal och snabbt och enkelt vill fylla på med nya fåglar man ser. Det är bara att trycka på +1 eller +10, så läggs antalet till (Figur 17). Vi har testat att dela upp arterna när vi stått på sträcklokal och räknat och då fungerar det mycket smidigt, så länge flockarna håller sig till ett antal tiotal åt gången. Har man sedan lagt in medobservatörer i samband med att man la in lokalen i början, så kommer alla

medverkande med som observatörer när obsarna skickas in till Artportalen.

När du skådat färdigt på lokalen

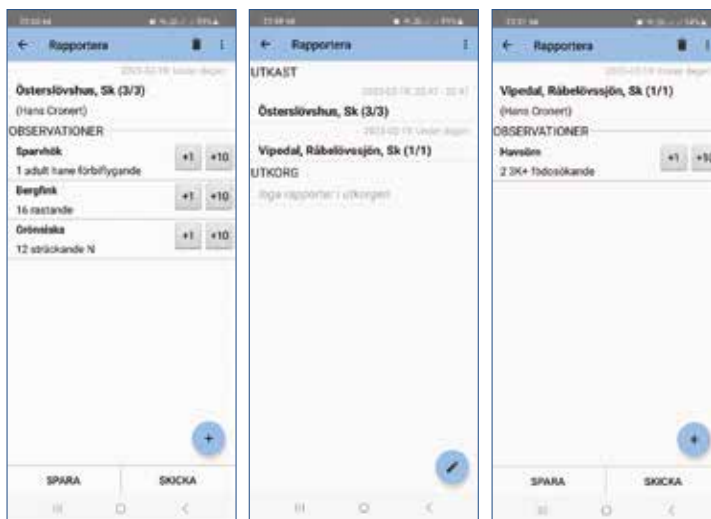
När man avslutar skådningen på lokalen, kan man välja mellan att SPARA (längst ner till vänster) eller SKICKA (längst ner till höger). Väljer man att SPARA, så hamnar de i UTKAST och kan skickas in senare (Figur 18). Väljer du SKICKA, så skickas obsarna iväg direkt om du är inloggad. Då är det bra om man dels kollat igenom vad man skrivit, dels kontrollerar så att sluttiden känns rätt innan man skickar.

Radera

Det finns en radera funktion (ser ut som en papperskorg), som är placerad längst upp till höger. Den används både för radering av arter om man skrivit fel och om man vill radera en rapport (Figur 19).

Slutord

Så, nu är allt fixat och klart och man kan koppla av när man kommer hem eller pula med bilder som man kanske vill lägga in i Artportalen efter dagens skådarrunda.

Figurer 17, 18 & 19.

Det blev många och detaljerade steg vid genomgången ovan. Men när man väl använt *Seglaren* några gånger känner man att det är ett mycket kraftfullt och tidsbesparande verktyg.

Finns det några nackdelar? Väldigt få, som jag hittat. Det är lite dumt att man inte kan lägga in bilder via appen. Det får man göra i efterhand i Artportalen. Det skulle ha underlättat om det funnits en +100-knapp när man står på sträcklokal och räknar finkar, duvor eller änder som ibland passerar i stora antal på kort tid. Jag saknar också att man inte kan ange en art som "Ej återfunnen".

Referenser

Arinder, M. 2021. Rapportera i Artportalen från mobilen. *Anser* 2021:4, sid. 36-38.
<https://cdn.birdlife.se/wp-content/uploads/sites/53/2022/03/Anser2021-4-low.pdf>

Tack

Jag vill slutligen tacka Viktor Åsbrink, Greger Flyckt och Beatrice Krupke, alla tidigare icke *Seglar*-användare. De har som fungerat som testpiloter och försökt tillämpa mitt förslag på anvisningar.

Hans Cronert
hans.cronert@gmail.com

Fågelsång här och nu

Att bli kallad en sångfågel är en komplimang,
kanske oftast riktad till väldigt unga människor.

Något naivt och sorglöst namnar denna komplimang.

Innan tillvarons kanske oundvikliga molltoner sordinerar stämman en aning.

Ulrik Alm

Många av naturens innebyggare har ljud för sig. Bröl, plask, ylande, vrål, ihärdigt sågande. Uppskattat – emellanåt. Men vi tycks universellt tonstämda för att gilla fågelsång. Visst, det finns tidpunkter på dygnet då en näktergal nära sovrumsfönstret trumfar den djupaste trötthetskänsla. Och nog finns det tider på året då en råkkoloni frestar på grannsämjan. Silvertärnans tonspetsar skär som en kniv under ljusa tältnätter på Svalbard. Ögonbindel skapar illusion av mörker, men silvertärnans ”krieee” genomborrar öronproppar. Vid anfall – och mycket kan reta en tärnkoloni! – hörs ett hårt smattrande, ”kre-kre-kre-kre”.

En tsunami av ljudvågor har svept över oss sen industrialismen och urbaniseringen. Sedan gammalt har vi lärt oss att hårda och plötsliga ljud kan innebära fara. Alarm – all arme – till vapen! Kraftiga ljud har ofta varit förknippat med makt och domptering. Gudavrede över himlasfären, muller och tordön, klockklang och utrop, massmötenes talarvrål, stukabombarens illtjutande fall mot värnlösa människor, konsertpublik i kollektiv tappa-huvudet-hänförelse. Bävan. Följ. Underkastelse. Decibel som påtryckning, inte bara på trumhinnan.

Hur lent smeker då inte fågelsångens ljudvåg hörselgången, städet och hammaren. Decibel som en lätt frihetsvåg. Kravlösa, goda, vibrationer som vill oss väl. Locktoner som aldrig lämnat oss. Veder-

kvickande, med ett ord ur kategorin nära hotat.

Varje anständigt Campus ska naturligtvis ha grönområde i sin omedelbara omgivning. Föreläsningar bör följas av reflekterande promenad och tekniktillvarons uppfordrande plingar och puffar ska sättas på paus under ett annat akustiskt paraply. Syrinx – ett förträffligt profylax, knappast möjligt att överdosera. Tankar frigörs till fågelsång. Mänskliga resurser behöver mixas för att få djupverkan. Inspiration – andas in. Naturens egen varmt omfamnande HR-avdelning – välkommen!

I en undersökning av professor Feresteh Ahmadi – iransk-svensk sociolog; tillfrågades 2 000 personer hur de hanterade sin cancerdiagnos, 68 procent svarade att de vände sig till naturen, bara 14 procent valde kyrkan. 66 procent föredrog fågelsång och vindsus framför religiös musik. Jag föreställer mig att respondenterna hämtats från en västerländsk, nordisk, kulturkrets.

Rymdstationen svävar i en tyst omvärld, ljuden måste tas med. Stanna upp ett tag här – vilka ljud skulle du ta med till en tillvaro utan mat för örat? Musik ligger säkert nära till hands, till örat. Musik ackompanjerar de flesta aspekter av våra liv och vår tillvaro. Människan har rest fantastiska tontempel där glädje, sorg, modstulenhet stiger mot himmelskupan i akustisk klädnad. Men det är inte enbart musik som

"En fågelskit har noll betydelse!" Foto: Ulrik Alm.

spelas i rymdens hörsnäckor när fritt val får styra. I utsatthet, ensamhet, smärta blir kanske den mänskliga rösten, det mänskliga musikskapandet, kanske bara en påminnelse om – just det – det saknade mänskliga. Vi längtar, söker oss till budbärare för att höra bortom musiken. Var och en går på originalet, det ofiltrerade, mindre på tolkningar. Vågornas strandslag, vindens sus, isens spröda klirrande, samt – inte minst – fåglarnas sång, har en märklig förmåga att konkurrera ut vilket instrument som helst. I rymdstationens alltigenom artificiella värld sitter A-barn, fantastiska kvinnor och män, praktexemplar till både fysik och sinne och tittar ner på den lysande blå Tellusbollen. Alla människors verkliga hem. Och markkontrollen kan vidimera att det inte är rockkonserten, symfonin eller operan som stadigt ligger i toppen av spellistan. (Fast nämnda musikyttningar är också fantastiska och trösterika!).

Ovan där, nere här. Moderskeppet bär och omsluter det ömtåliga livet. Den modellen känns igen. Kanske minner vågornas rytmiska hjärtslag om en annan puls, soundtracket till vår tillblivelse. I rymdens svarta stjärnenatt vaggas jordens sånger sina barn långt hemifrån. Navelsträngen är inte klippt.

Som Rolf Edberg fångar det i sin bok *Droppar av vatten, droppar av år* (1984); "Vi har havets sång inom oss som ett urminne. Vattnets ljud är alltjämt det första vi möter. När fostret rör sig i moderlivets mörka ocean är kluckande av vatten de trygga ljuden det uppfångar. Vi utvecklas fram till födelsestunden med vattnets sorl i öronsnäckan. Vårt djupmedvetande stäms efter det."

Efter årtal av redaktionstjat genomförde regissören Ingmar Bergman ett länge efterfrågat Sommarprogram. Han hade där en fråga som många gav sig i kast med;

Varifrån kommer musiken? Kan man tänka sig några naturliga "rötter"? Kom rytmen först? Var stenens slag mot annan sten den första trumhinnan? Ljud kunde skapas, inte bara registreras! Detta måste ha varit en enorm "upptäckt". Värt att föra vidare, värt att imponera med. Vi kan vara följare till de bästa artisterna. Och ljudskaparna verkar alltså ha en fördel i kampen om uppmärksamhet och partnerurval. Se gamla filmklipp – Beatles, Tom Jones, Dolly Parton – från en tid när fans tilläts att vara lite närgångna.

Jag gissar att blåset – näst rytm – är den äldsta sektionen i orkestern. Läppar formade till vissling, läppar som mötte benpipan eller didjeridun – röret gav luftstöten större utväxling. Också detta måste ha slagit an en ton av häpnad. Tidernas melopremiär! Där och då – musik här och nu. Inspirationen har rullat på sen vi kom på

att skapa utanför våra naturgivna förutsättningar. Och om det är så, att musik definieras som "toner ordnade melodiskt", så vet åtminstone jag vilka som föregick människan i skapandet. – Börja med att fråga en koltrast!

Professor Sverre Sjölander gav för många år sedan en föreläsning i Ängelholm kring djurens sinnen. En livfull sådan, populärvetenskap av bästa märke. Jag gick från föreläsningen med ord ringande i mina öron. Ord vars innebörd har följt mig i skog och mark runt hela vårt klot. Vad var det han sammanfattade så bra Sverre? Jo – många däggdjur kan ge besked utan att vara närvarande, fåglar kan bara ge besked här och nu. – Heureka! Så måste det vara! Nu fattar jag – piplärkornas sångflykter, ändernas häckningsdräkter, koltrastarnas symfoni, hackspettarnas trumvirvlar, tornseglarnas hisnande luftlek, tärnornas

Salig Hugin som föredrog doft av enkelt godis. Foto: Ulrik Alm.

"kärleksgåvor", kattugglornas kvällsduett, tranornas dans, nattskärrornas knarr och vingklatschar, doppingarnas vattenbalett. Så klart! Här och nu! Föreläsningen, audiovisuell, fortsätter – vi tycker oss vara en del av fåglarnas kommunikation. När allt är avklarat har meddelandet upphört. Inget budskap går längre fram. Endast tillgängligt i direktsändning från studio natur. Öppet. Inbjudande. Och kanske – i våra mest sårbara och receptiva ögonblick – berör detta oss på djupet. Vi får ta del av en ton- och bildsatt evolution från naturens kommunikationsansvariga. Power point utan backfunktion.

Sådan öppenhet är inget för flertalet däggdjur att bestyra med. Kiss och bajs är betydelsefulla kommunikationskanaler. Fördolda. Slutna. Krypterade. En fågelskit har noll betydelse. När du vandrar stigen ner mot fågeltornet korsar du ett massivt informationsbrus. Här har stängslats revir med doftmolekyler, meddelats kön, annonserats attraktion och status, indikerats flockstorlek. Besked utan att vara närvarande. Ah – jag fattar; ingen idé att då satsa på färggranna säsongsdräkter, ihållande läten eller iögonfallande scenshower. Och informationsbärarna – kiss och bajs – kan inte reproduceras gång efter gång (men fågelsång kan och en hanhund är mästare att spara på dropparna!). Budskapet måste ha en längre livslängd. Vi är exkluderade från alfabetet i kemi. Och full tillgång till däggdjurens informationsbubbla får vi aldrig. Ett olösligt kodknackeri. Du släntrar åter från tornet, din närvarorapport som ska leva kvar till långt framåt natten. Du är observerad – i en diffus skepnad, på tidens avstånd, som sakta ska låta din signatur upplösas i allt mindre beståndsdelar. Till slut är du intet mer...

Tillsammans med mina vänner i Bruks-hundklubben har jag fått så många minnesvärda tittluggar in i däggdjurens

värld. Nosen i backen, kommando "spår" – och sen bara följa med i linan femton meter bakom med hunden som, regisserad av en luftburen koreografi, dansar fram mina fyra timmar gamla steg. Ge besked utan att vara närvarande. Förunderlig värld! En amatörskolad hund, salig Hugin, som kunde diskriminera viltstigar och annat lukte-gott när väderkornet väl låst sig på husses doft, som motiverades av simpelt godis. Hur ska det då inte vara för en räv, hermelin, varg, skogssork, hare, grävling, rådjur som har att klara sitt livsuppehälle på vad som sig här tilldragit haver. Naturens notskrift, fåglarna står för själva musiken och improvisationen.

Veckans pausfågel i Sveriges Radio är till synes satt på evighetslång stand-by. Ersatt av flåshurtiga påannonser för det som komma skall. Vila inte, reflektera inte över det du nyss hört, lyssna bara framåt! Radion var tidigt ett flyttbart ljud, men fågelburen förekom under århundraden vevgrammofonen, radion, stereon och sportifylistan som det första flyttbara ljudet. Fattigmans konsert. Fångat ljud. Från medeltid finns dokumenterat en handfull arter – steglits, grönsiska, hämpling, stare – som alla bak spjälor gav frihet åt sin sång. Senare finns också papegojor noterat, men det var nog mest för kuriosakabinettet, mindre för skönsång. Alltjämt är det i framför allt Sydostasien stor business med burfåglar och sångtävlingar, vilket lett till hot för flera arter.

Från trånga, mörka och myllrande gränder stiger en okuvlig – men samtidigt motsägelsefull och trist – illustration till vår kärlek till fågelsång.

Här hemma; njut av försommarens fria fågelrymd. Samla ditt eget melodikryss, lodrätt eller vågrätt – här och nu! Vilket besked!

Ulrik Alm
alm.ulrik@telia.com

Artfakta – Kornknarr

Här följer ännu ett exempel på de Artfaktablad som löpande läggs ut på SkOFs hemsida under rubrik Fågelintresse.

Denna gång presenteras texten om kornknarr.

Sammanställt av Kenneth Bengtsson (mars 2023)

Utbredning

Utbredningsområdet omfattar Centraleuropa österut till Centralasien samt spritt i Nord- och Västeuropa.

Förekomst i Sverige

Det äldsta svenska fyndet är från Bohuslän och Preborial tid, cirka 9000 före år 0, men arten tros ha etablerat sig i vårt område redan under senare delen av Senglacial tid (Ericson & Tyrberg 2004). Från dansk horisont meddelas rakt motsatt teori, nämligen att arten dök upp först under sena Järnåldern, eller ännu troligare, under Medelåldern, d.v.s. omkring eller efter år 0 (*Løppenthin 1967*). Sannolikt beror diskrepansen på att arten var borta eller mycket sparsamt förekommande under värmeperioderna och att den återinvandrade långt senare.

Den första årsdaterade uppgiften är från 1611 då arten anges som känd i Sverige (*Forsius 1952*).

I mitten av 1800-talet kunde det låta så här: "Förekommer om sommaren från det sydligaste Skåne ända inom polcirkeln. Vid Uppsala, Karlstad, Göteborg, nordöstra Skåne m.fl. ställen uppgives han vara allmän; men besynnerligt är det dock att denna få-

den, d.v.s. omkring eller efter år 0 (*Løppenthin 1967*). Sannolikt beror diskrepansen på att arten var borta eller mycket sparsamt förekommande under värmeperioderna och att den återinvandrade långt senare.

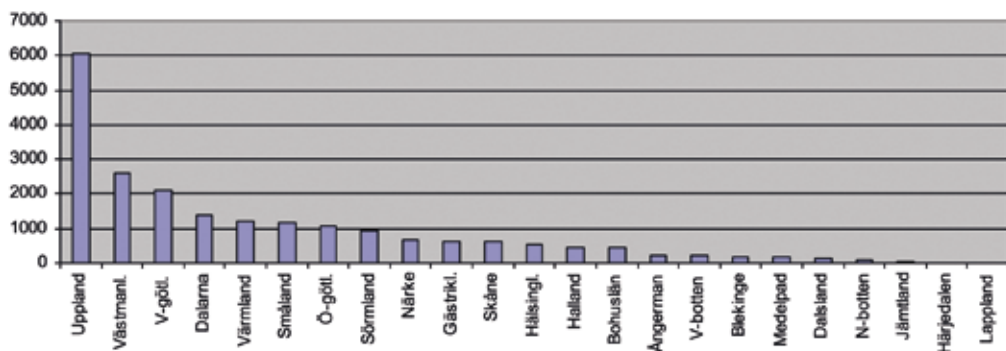
Kornknarr. Foto: Göran Lenz.

gel överallt förekommer fläcktals; det finnes trakter, även i det sydliga och jämna Skåne, där han aldrig låter höra sig. På ägorna vid säteriet Roslätt i Svedala församling, har jag under trenne somrar aldrig hört honom; även på Hedemarken säges han förekomma fläcktals” (Nilsson 1858). Det lät också så här: ”Allmän överallt” (Meves 1868).

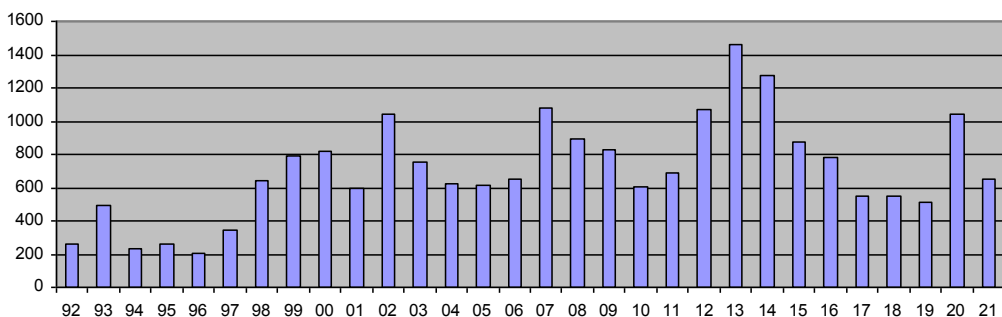
Men det skulle gå allt sämre för arten under 1900-talet och i början av det århundradet skrevs och anades ett nytt hot: ”I Sverige är kornknarren allmän på för honom lämpliga lokaler från och med Skåne upp till höga Norden. Han avtar i antal norrut. Under de sista årtiondena har han märkbart avtagit i hela vårt land. Vanligast torde han vara i Skåne. Det anses, att de moderna slättermaskinerna, vilka meja klöverna närmare roten än lien gjorde, äro en fara för kornknarrrens ungar liksom för raphöhönsens och bidragit till hans förminskande” (Jägerskiöld & Kolthoff 1926). Detta nya hot nämns också när SOF redogjorde för förekomsten 1949: ”Häckar sparsamt på sankängar och odlade fält från Skåne till Dalarna, Hälsingland samt i Västerbotten. Har häckat i Härjedalen, Medelpad, Jämtland, Ångermanland och södra Lappland. Har minskat starkt sedan början av 1900-talet, åtminstone delvis på grund av ändrade slättermetoder” (SOF 1949).

En riksinventering 1957 resulterade i 98 rapporter från alla landskap i Göta- och Svealand samt Gästrikland och Västerbotten. Hur många ropande hanar det handlar om framgår inte, men det talas om ett bra år – dock med vissa lokala undantag (Enemar 1957).

Efter en ny riksinventering 1968 jämfördes utfallet med det från 1957 och man kunde konstatera en ökning, dock främst avseende Öland och Gotland. På fastlandet rapporterades 222 knarrar vilket var 45 mer än 1957. Om ökningen var reell vågade man dock inte slå fast. En kraftig minskning märktes i Blekinge, Småland, Västmanland och Uppland. På Öland och i synnerhet Gotland var ökningen stor (Enemar 1969). En tredje inventering gjordes 1994 och där summerades också resultaten för de två förra inventeringarna 1957 och 1968, inkluderande Öland och Gotland. För 1957 anges 214 ex och för 1968 481 ex. Resultatet 1994 blev endast 365 ex. Det ska jämföras med en uppgift för året före (1993) då hela 495 ex spontanrapporterades och där uppgifter från Öland och Gotland saknas! 1993 var således ett bra år och 1994 ett betydligt sämre. Så verkar också kornknarrrens uppträdande ha varierat under lång tid (Pettersson 1995).

Figur 1. Antal rapporterade ropande kornknarrhanar i fastlandslandskapen 1992–2021. Summorna för Härjedalen och Lappland är nio (respektive *Fågelåret*).

Figur 2. Antal rapporterade ropande hanar på fastlandet 1992–2021.

En fjärde riksinventering genomfördes 2008 och då rapporterades hela 1 588 ropande hanar varav 130 på Öland och 522 på Gotland (Pettersson 2008).

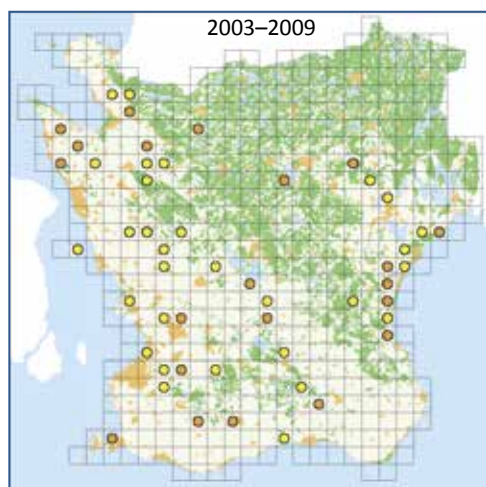
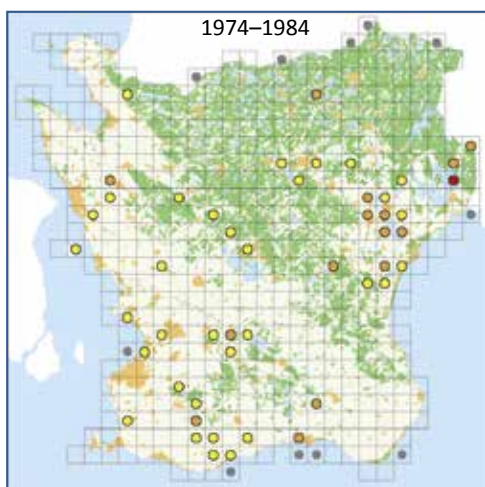
Öland och Gotland har länge varit huvudområde för arten men uppgifterna därifrån spretar och därför har jag inte grottat ner mig i dem. Det öländska beståndet skattades i slutet på 1970-talet till 200–300 par och vid samma tid nämns 600 par för Gotlands del (Risberg 1988). Men om jag tolkar uppgifterna i senare årgångar av *Fågelåret* rätt, har bestånden på de två öarna minskat under senare år.

Populationen i Sverige uppskattades 2008 till 1 900 par (Ottosson m.fl. 2012)

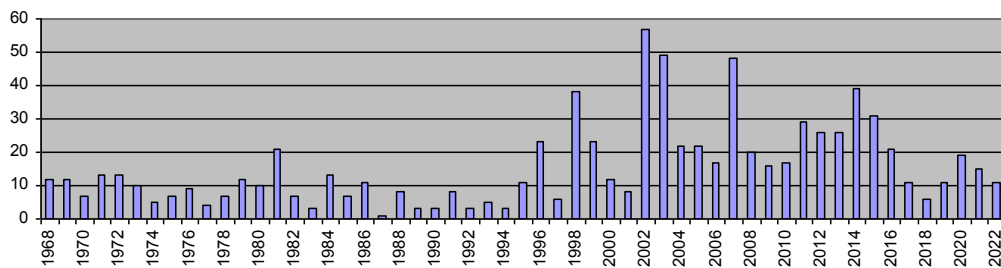
medan *Svensk Fågeltaxering* bedömde att den svenska populationen uppgick till 1 000 par 2021. Trenden för både 20-årsperioden 2002–2021 och tioårsperioden 2012–2021 angavs som stabil (Wirdheim & Green 2023).

Förekomst i Skåne

Den första daterade uppgiften jag hittar är från 1833. Då hördes en kornknarr vid Kävlinge den 12 maj och den sköts dagen efter (Cronsjö i Ekberg 2015). I mitten på århundradet angavs den som allmän häckfågel i nordöstra Skåne (Wallengren 1849) och för den sydöstra delen hette det 1887: "Allmän på hösten; häckar

Figur 3 & 4. Atlasinventering I & II. Röd, orange och gul prick gäller för säker, trolig resp. möjlig häckning. Grå prick markerar ej inventerad ruta.

Figur 5. Antalet ropande kornknarrar i Skåne 1968–2022 (*Fåglar i Skåne & Artportalen*).

sparsamt och har minskat i antal" (*Thott 1892*). En uppgift som följer upp de dystra tongångarna finns i en bok från 1894 där det kort och gott heter att arten var "Ej så allmän i Skåne" (*Carlsson 1894*). Och sämre skulle det bli: "Har under 1900-talet gått starkt tillbaka". I södra Skåne anges den som "numera en raritet, måhända med undantag för vissa lämpliga lokaler". Beståndet i övriga Skåne förefaller inte heller ha varit överväldigande (*Holmström 1944*).

En riksinventering 1957 påvisade fyra knarrande hanar i Skåne; två på Linderödsåsen och två i trakten av Röke i Hässleholms kommun. En knarr hittades död intill ett stängsel vid Perstorp 14 maj och en annan påträffades död i Falsterbo 14 augusti (*Enemar 1957*).

En ny riksinventering 1968 påvisade 17 knarrande hanar i Skåne och kartan visar förekomster i västra Skåne, Hässleholms trakten och Linderödsåsen/östra Skåne (*Enemar 1969*).

Den första atlasinventeringen 1974–1984 gav en säker, 15 troliga och 33 möjliga häckningar – flertalet i nordöstra Skåne (*Bengtsson & Green 2013*).

1994 genomfördes en ny riksinventering och i den redovisas bara två knarrande knarrar för Skåne (*Pettersson 1995*). Dock nämns tre ex i *Fåglar i Skåne 1994* (Hyby backar, Höör och Klosterviken).

Samma år konstaterar Bo Ekberg sorg-

samt att "De senaste åren har den varit deprimerande fåtalig" (*Ekberg & Nilsson 1994*). Men det går upp och ner för kornknarren och 1998 rapporterades hela 38 fåglar i Skåne varav en säker häckning vid Sote mosse (*Fåglar i Skåne 1998*). Ån bättre blev det 2002 då minst 57 individer noterades (*Erterius 2002 & Fåglar i Skåne 2003*). En fjärde riksinventering genomfördes 2008 och för Skånes del resulterade den i 20 ropande kornknarrar (*Pettersson 2008*).

Den andra atlasinventeringen 2003–2009 visade på förekomst i 51 rutor, varav 21 med trolig häckning och trenden bedömdes som stabil – Figurer 3 & 4 (*Bengtsson & Green 2013*).

Det finns mycket få kända häckningar i Skåne under senare tid. En sådan rapporterades under den första atlasinventeringen 1974–1984 från området strax nordost Ivösjön, men några detaljer finner jag inte. 1989 skedde en häckning vid Eljaröd på Österlen och i källan anges att det var den andra kända häckningen sedan 1966 (*Fåglar i Skåne 1989*). Men någon häckning 1966 hittar jag inte. Däremot hittar jag uppgifter om häckningen vid Sote mosse 1998 och vid Höja, Ängelholm 2012 (*Fåglar i Skåne*). Det är faktiskt allt om kända häckningar. Men det är givetvis inte lätt att hitta bevis för häckningar och ytterligare sådana har säkert förekommit under senare år.

Fenologi Skåne

Den tidigaste vårfågeln sågs 8 maj 2013 och 2020 vid Sillesjö dammar resp. Dösjebro. Den senaste höstfågeln var en ungfågel som hittades levande i en tvättstuga (!) i centrala Trelleborg 29 september 2020. Sannolikt släpptes denna fri. Det finns inga aprilfynd i Skåne. Sådana finns det däremot en del av i övriga Sverige (*Fåglar i Skåne* resp. år).

Förekomst i Danmark (Engsnarre)

Kornknarren var en mycket allmän häckfågel i nästan hela landet under 1800-talet och det häckande beståndet tros ha uppgått till 10 000–20 000 par vid sekelskiftet. Men efter 1900 föll beståndet kraftigt på grund av förändrade odlingsformer. Efter 1940 föll antalet fynd återigen markant och fågeln var en oregelbunden häckfågel fram till mitten av 1990-talet (*Christensen m.fl. 2022*). Det var till och med så illa att en häckning 1993 betraktades som den sista i landet (*Fugle og Natur* nr 2:1999). Därefter har beståndet återhämtat sig och toppade kanske 2004 med 500 ropande hanar. Den

senaste uppgiften talar om 139–320 par och de är spridda i hela landet, fast glest i Mitt- och Västjylland samt saknas på Lolland och Falster (*Christensen m.fl. 2022*).

Jakt, skydd och attityder

”Ångsknarren är svår att komma åt. Likväl uppsöker rapphönshunden honom lätt och det lyckas stundom att driva upp honom, då han utan svårighet kan fällas i flykten; merendels löper han dock för hunden. Med stickgarn kan han fångas. Stundom händer att ungarna om hösten blir av skördemännen huggna med lien, eller gripna med händerna. Nyttan gör ångsknarren därigenom att han bortplockar maskar och insekter; dess kött är om hösten ganska fett och anses för en lækkerhet” (*Nilsson 1858*).

Det är svårt att idag förstå den attityd till det vilda som gårdagens människor visade. Då gällde nytta eller skada, och nytta var ofta synonymt med ”gott att äta”. Men många hade det också knapert och i de fallen är det lättare att förstå att man tog till vara på det som fanns.

Ropande kornknarr. Foto: Magnus Martinsson.

Vid denna tid hade man också andra konstigheter för sig. I *Svenska Jägarförbundets Nya Tidskrift 1890* refereras till några åsikter som hade framförts av Brehm: *Under flyttningen är det sannolikt att kornknarren "tillryggalägger större delen af vägen till fots*. Redaktionen hade dock svårt för att tro på uppgiften. Jag vill också minnas att även August Strindberg framförde denna teori, men i detta fall genom att hävda att den gick till Afrika. Kanske hade han fått idén via Brehm? Denne Brehm lär också ha skrivit att: ... *han tillhör roffoglarne och är sannolikt en af de argaste boplundrare som finnas*. Märkliga idéer!

Kornknarren var helt fredlös fram till 1928, då den fredades 1 mars–31 augusti enl. K. kungörelse n:r 439 och 440; 1927 (*Svenska Jägarförbundets Nya Tidskrift 65: bilaga*). Detta höll i sig till 1938 då den helårsfredades enligt Jaktstadga nr 279/1938 given 3 juni 1938 (*Svenska Jägarförbundets Nya Tidskrift 76:218*). Detta har sedan gällt till våra dagar.

Men jakt var inte det enda hotet. Om ett annat, och än idag gällande hot, skrev *Erik Rosenberg 1953*: "Hans framtid i landet är mörk ... hans värsta fiende är slättermaskinen".

Rödlistning Sverige

Rödlistad 2005: Sårbar (VU)

Rödlistad 2010: Nära hotad (NT)

Rödlistad 2015: Nära hotad (NT)

Rödlistad 2020: Nära hotad (NT)

Rödlistning Europa

BirdLife International gav 2021 ut en reviderad upplaga av den europeiska rödlistan. Här klassades kornknarren som livskraftig (LC) men med ett minskande bestånd i Europa uppskattat till 2 800 000 vuxna fåglar. <https://www.birdlife.org/wp-content/uploads/2021/10/BirdLife-European-Red-List-of-Birds-2021.pdf>.

Referenser och övrig litteratur

De verk som informationen ovan bygger på är angivna i fet stil.

Andell, P. & Nilsson, L. 1987. Svensk fågelatlas i Skåne: slutrapport, del 2. *Anser* 26:9-26.

Bengtsson, K. 2007. Fågelfredningens historia i Sverige. *Jaktdebatt* nr 4:2007.

Bengtsson, K. & Green, M. 2013. *Skånes Fågelatlas*. SkOF, Vellinge.

Carlsson, A. 1894. *Sveriges fåglar*. Gleerups förlag, Lund.

Cederström, C. 1891. Litet till om kornknarren (om en hemtamd). *Svenska Jägarförbundets Nya Tidskrift* 29:108-110.

Christensen, J. S., T.H. Hansen, P. A. F. Rasmussen, T. Nyegaard, D. P. Eskildsen, P. Clausen, R. D. Nielsen & T. Bregnballe 2022. *Systematisk oversigt over Danmarks fugle 1800–2019*. Dansk Ornitologisk Forening.

Ekberg, B., & Nilsson, L. 1994. *Skånes fåglar*. Signum, Lund.

Ekberg, B. 2015. *Jag tyckte mig se en swart stork*. Ellerströms förlag, Lund. Ur Anders Cronsjöes dagbok 1833–1847.

Enemar, A. 1957. Gräshoppångare och kornknarr i Sverige år 1957. *Vår Fågelvärld* 16:269-287. 5 lokaler i Skåne.

Enemar, A. 1969. Om förekomsten av kornknarr i Sverige år 1968. *Vår Fågelvärld* 28:194-198.

Ericson, P. G. P. & Tyrberg, T. 2004. *The early history of the Swedish avifauna*. Stockholm.

Erterius, D. 2002. Kornknarren i Skåne 2002. *Anser* 41:211-214.

Forsius, S. A. 1952. *Physica*. Uppsala Universitets Årsbok 1952:10.

Hanström, B. & Curry-Lindahl, K. 1947. *Natur i Skåne*. Bokförlaget Svensk Natur.

Holmström, C.T. 1944-1947. *Våra fåglar i Norden*, del 1-4. Stockholm.

Jägerskiöld, L. A. & Kolthoff, G. 1926. *Nordens fåglar*. Albert Bonniers Förlag, Stockholm.

- Jönsson, P.-E. 1995b. Hotade och sällsynta fåglar i Skåne – en regional rödlista. *Anser* 34:245-264.
- Jönsson, P.-E. 2002. Förändringar i Skånes fågelvärld 1952-2001. *Anser* 41:159-173.
- Larsson, K. 1968. Förekomsten av vaktel och kornknarr i Närke. *Vår Fågelvärld* 27:122-135.
- Løppenthin, B. 1967. *Danske ynglefugle i fortid og nutid*. Odense.
- Malling Olsen, K. 1992. *Danmarks fugle*. DOF.
- Meves, W. 1868. *Bidrag till Sveriges Ornitologi. Berättelse om en resa till Öland och Skåne. Översigt af Kungl. Vetenskapsakademiens Förhandlingar, 1868. N:o 3*.
- Nilsson, S. 1858. *Skandinavisk Fauna. Fågellarna*. Gleerups förlag, Lund.
- Olsson, P. m.fl. 2010. Känner sig skånska kornknarrar som skåningar? *Anser* 49:69-78.
- Ottosson, U., Ottvall, R., Elmberg, J., Green, M., Gustafsson, R., Haas, F., Holmqvist, N., Lindström, Å., Nilsson, L., Svensson, M., Svensson, S. & Tjernberg, M. 2012. *Fågellarna i Sverige – antal och förekomst*. SOF, Halmstad.
- Ottvall, R. & Pettersson, J. 1998. Kornknarrrens biotopval, revirstorlek och ortstrohet på Öland: en radiosändarstudie. *Ornis Svecica* 8:65-76.
- Ottvall, R. & Pettersson, J. 1998. Is there a viable population of Corncrakes *Crex crex* on Öland, southeastern Sweden?: habitat preference in relation to haymowing activities. *Ornis Svecica* 8:157-166.
- Pettersson, J. 1994. Kornknarren på Öland 1994. *Calidris* 23:123-127.
- Pettersson, J. 1995. Kornknarren – riksinventeringsart 1994. *Vår Fågelvärld* 54:2:23-26.
- Pettersson, T. 2009. Kornknarren i Sverige. Riksinventering 2008. *Fågelåret 2008*. Sveriges Ornitologiska Förening.
- Red. 1890. Kornknarren. *Svenska Jägarförbundets Nya Tidskrift* 28:215-16; 244-251.
- Rendahl, H. 1949. Fågelboken – Sveriges fåglar i ord och bild. Tidens förlag/Stockholm.
- Risberg, L. 1988. Kornknarr. Fåglar i jordbrukslandskapet 183-188. *Vår Fågelvärld* suppl. Nr 12. Stockholm.
- Rosenberg, E. 1953. *Fåglar i Sverige*. Bokförlaget Svensk Natur. Stockholm.
- Rudebeck, G. 1962. *Våra Svenska fåglar i färg*. AB Svensk Litteratur, Stockholm.
- SOF. 1949. *Förteckning över Sveriges fåglar. 1:a upplagan*. Svensk natur.
- Thorup, O. 1999. Engsnarrens yngleförhållande i kulturlandskapet, och artens fortid, nutid och eventuella framtid i Danmark. *Dansk Ornitologisk Forenings Tidskrift* 93:71-81.
- Thott, T. 1892. *Mitteilungen des Ornithologischen Komitees des Königlich Schwedischen Akademie der Wissenschaften*. Stockholm.
- Wallengren, H. D. J. 1849. Fåglar i nordöstra Skåne. *Kungliga Vetenskapliga Akademiens Översikter* 6, 1849:307-312.
- Wirdheim, A. & Green, M. 2023. *Sveriges fåglar 2022*. – BirdLife Sverige – Sveriges Ornitologiska Förening, Halmstad.

Sammanställt av
Kenneth Bengtsson
kennethbengtsson53@gmail.com

Cederström, Gasslander och en stackars ängknarr*

Sann eller påhittad – följande sorglustiga historia är åtminstone läsvärd
och ger också en bild av hur det kunde gå till förr i tiden.
Språket var också ganska charmigt då – om jag får tycka!

Carl Cederström i *Svenska Jägarförbundets Nya Tidskrift* 1891
förmedlat av Kenneth Bengtsson.

"År 1847 pingstaftonens förmiddag inträdde i min studentboning i utkanten af fjerdingen* i Upsala min vän Gasslander. Denne var till yrket egentligen vagabond och dessutom på lediga stunder fogelfångare. Det vänskapliga förhållandet oss emellan berodde derpå, att han hos mig kunde påräkna någon liten förtjenst då han skaffade mig skjutna, torgförda foglar, dem jag konserverade för min samling. Sångfoglar i bur hade jag aldrig, anseende detta som djurplågeri, hvarför Gasslander icke i detta afseende kunde påräkna mig såsom kund.

Utom fogelfångsten idkade Gasslander en annan sport: han lät nämligen för en sup och en tolfskilling af skalkaktiga studenter lega sig att vid 2–3 tiden på natten väcka någon deras kamrat, som då yrvaken, på sin fråga till den på sängkanten gemytligt sittande Gasslander om hvad som stod på, alltid fick svaret: jag skulle bara fråga, om herrn vill köpa en "schantil steglichshanne!" Nog fick Gasslander vid slika tillfällen mustigt ovelt och åtskilliga sparkar men Gasslander sade filosofiskt efteråt, att en sup är ändå alltid en sup och en tolfskilling är pengar.

Besagde pingstafton var Gasslander i en ganska lifvad sinnesstämning, högtiden till prydad. Han medförde en lefvande ängknarr, som dagen förut, under obekanta omständigheter blifvit fångad af en bondpojke, hvilken afytttrat honom till Gasslander för 6 skilling, hvarför han nu utbjöds

åt mig för 24 skilling. Trehundra procent var Gasslanders vanliga räntefot, så att nog hade han en smula affärshufvud.

Fogeln köptes, besigtigades, företedde ej ringaste märkbara skada och släpptes i min lilla studerkammare".

Sedan följer en längre text om matanskaffning (daggmask) och en del strapatser innan det hela tog slut. Finalen lyder så här: "Vid min återkomst var nämligen fogeln försvunnen. Nu börjades ett letande: möblerna drogos fram på golfvet och bakom byrån låg fogeln stendöd och tillplattad som en pannkaka. Tydligtvis hade han praktiserat sig upp på bordet, derifrån försökt att löpa längs panelen, der mist fotfästet, fallit ned och klämt sig till döds. Fogelns utomordentliga tamhet gjorde honom till en särdeles angenäm kammarkamrat".

*Fotnot: "Ängknarr" heter idag kornknarr och "fjerdingen" är en stadsdel i Uppsala.

En stor liten vän

Per Henningsson

Visto Förlag 2023

Hårda pärmar, 43 sidor

Adlibris 179 kronor

Hur ska vi få barn och ungdomar av idag att bli intresserade av fåglar och naturen? Vi vet att genomsnittsåldern hos inte minst SkOFs medlemmar är hög.

Vi lever också i en tid som präglas av att många människor har föga eller ingen kontakt med vilda varelser och kanske aldrig besöker naturområden. Samtidigt är vår planet illa ute med minskande biodiversitet, global uppvärmning och överutnyttjande av alla resurser. Den fundamentala orsaken är att åtta miljarder *Homo sapiens* har översvämmat planeten och tar för sig, alltför ofta med förakt för övrigt liv. Men om man tidigt i livet upptäcker fåglar och andra vilda varelser ökar chanserna att man får rätt inställning till dem och kanske engagerar sig i någon mån. I naturen finns oändligt mycket att upptäcka och bli fascinerad av. I barn-

domen är det viktigt om föräldrar och andra vuxna får den uppväxande generationen att bli varse skönheten hos naturen och markernas invånare med deras mångfald.

Trevliga naturupplevelser i barndomen kan lämna bestående minnen med positiva vibrationer. Under uppväxten finns i dagens samhälle många aktiviteter som pockar på uppmärksamhet och de flesta människor i dagens samhälle är, som sagt, mer eller mindre fjärran från naturen. Men exempelvis, SkOF har startat verksamheten "Ungdomsfågelskådare i Skåne" där ungdomar i åldern 15–25 år träffas på utflykter med sakkunnig ledning. Tänk vad barn som aldrig vistas i naturen går miste om!

Att upptäcka naturen tidigt i livet kan ge ett livslångt intresse. En läsupplevelse kan också ha stor betydelse. Konrad Lorenz berättade gärna hur han i unga år inspirerades av *Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige* (som utkom så tidigt som 1906-1907).

Barnböcker om naturen är viktiga. Ett tilltalande exempel är Per Henningssons *En stor liten vän*. Den förmedlar stämningen i en skog och lyfter fram en liten men karismatisk varelse som ett barn kan "identifiera" sig med.

Det är så vi fungerar, att identifiera oss med individer. Vi får i boken följa med sjuårige Bosse som är fascinerad av en skog i grannskapet med allt vad som där finns. En gårdsmyg som får det träffande namnet Gerhard stiger fram ur anonymiteten och blir en liten personlighet för Bosse, inte bara en svårsedd liten figur som hörs inifrån snår och buskage. De emotionella banden mellan Bosse och Gerhard är värmande och inspirerande att ta del av. Det är en story som helt enkelt känns rätt.

Författaren har själv illustrerat boken med ett 15-tal färgteckningar. Jag imponeras av hur väl han fångat atmosfären och skönheten i skogens grönska. Boken, i formatet 226 x 174 mm, har tryck, papper och layout av högsta klass.

Har du barn, barnbarn eller barnbarnsbarn runt 5–9 år, låt dem gärna få vara med på Bosses små äventyr i skogen. Chansen är god att boken leder in dem på rätt spår i relationen till naturen och de vilda, fria varelserna som är spännande att känna till.

ARNE OHLSSON

Karatofta 50 år senare

Johan Gustafsson, Elisabeth Lyhagen
& Roland Lyhagen

Naturskyddsföreningen Svalöv

Inbunden, 157 sidor

johangustafsson6@gmail.com

200 kr (via post 280 kr)

1972 började Svalövs Fältbiologer att inventera och dokumentera naturvärden i fyra områden strax utanför Svalöv och boktiteln Karatofta var ett av dessa områden. Deras arbete mynnade då ut i en tryckt bok 1978. Nu 50 år efter att deras inventeringar startade har en ny och imponerande bok kommit som berättar om hur tiden farit fram med traktens liv och miljöer.

Boken handlar inte bara om fåglar utan även om flora, lavar, däggdjur, insekter och andra organismer. Författarna har tagit ännu fler steg och berättar också om områdets mycket tidiga historia – från perioden för 541 miljoner år sedan – ungefär! Något krut verkar inte ha sparats.

Ett bra exempel som jag uppskattar är tydliga flygfoton som visar områdena 1940 och 2022. Bara genom att studera dessa ser man hur miljöerna har förändrats. För Karatofta från öppet landskap till mestadels trädbeklätt, medan de andra har förändrats mindre dramatiskt. Bland annat har några våtmarker tillkommit och genom dem har många nya arter kunnat ses.

Under 1970-talet beskrevs 137 olika fågelarter som observerats i området. Fyra av dessa har inte setts under 2000-talet men samtidigt har 63 nya tillkommit. De nya våtmarkerna har lockat cirka hälften av dessa.

För fåglarnas del ska sägas att det inte har inventerats på så sätt att man vet hur många par eller individer det fanns då och nu, utan det handlar om översiktliga uppgifter. Jag ger tre exempel:

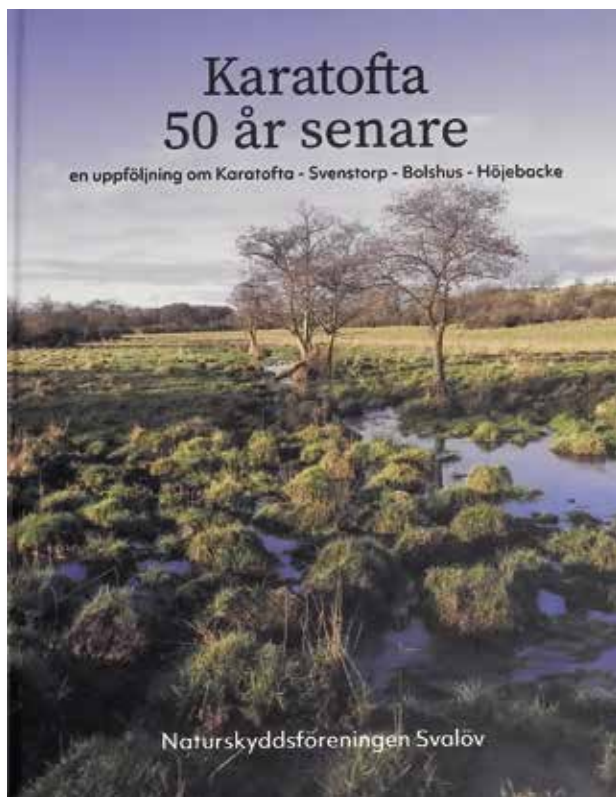
”Gråhakedopping: Inte sedd under 1970-talet. Häckar nu årligen med ett eller två par i Bolsingadammen och rastar regelbundet i Prästadammen”.

”Storspov: Var en regelbunden häckfågel under 1970-talet då det enligt Karatoftaboken var ca tre par årligen. Tyvärr har arten minskat kraftigt i Sverige och ses numera bara som tillfällig gäst”.

”Gräshoppsångare: Enligt Karatoftaboken häckade den troligen vissa år. Idag är den en årlig häckare vars sång hörs mest på natten”.

Boken kan misstänkas passa bäst för folk på trakten, men det gedigna arbetet är värt en större spridning. Många utomboende kan säkert känna igen hur tidens tand – på gott och ont – har påverkat sin egen trakt.

KENNETH BENGTTSSON

The Lives of Beetles

Arthur V. Evans

Princeton University Press 2023

Hårda pärmar, 288 sidor

Adlibris 391 kronor

Hur vanligt är det numera att skalbaggar och andra insekter insamlas? I långa tider har detta varit både en hobby och ett sätt att dokumentera olika arter. De uppnådde insekterna bakom glas har ofta blivit ett konkret undervisningsmaterial. På motsvarande sätt tog 1800-talets ornitologer livet av sina studieobjekt. Det var i handen och lagda på skrivbordet för vidare undersökning som mer exakt kunskap inhämtades från de skjutna fåglarna. Men attityden har i detta avseende svängt så gott som fullt ut när det gäller varmblodiga djur, med etiska värderingar och bevarandaspekter. Detta har långt senare även börjat sprida sig åtminstone i viss mån till insekter. Sveriges Entomologiska Förening skriver på sin hemsida om fångst och insamling att detta "är inte oomtvistat" och nämner etiska aspekter även när det gäller dessa varelser. Flera kända naturalister, såsom Nils Linnman och Gunnar Brusewitz, lär ha varit passionerade skalbaggsamlare.

Idag vet vi en hel del om skalbaggar men ofantligt mycket återstår att dokumentera. Vetenskapen bedömer att antalet skalbaggsarter ligger på cirka 400 000 – en femtedel av livet på jorden och tio gånger antalet ryggradsdjur. De saknas bara på de högsta, nakna bergstopparna och där polarisarna härskar. I övrigt

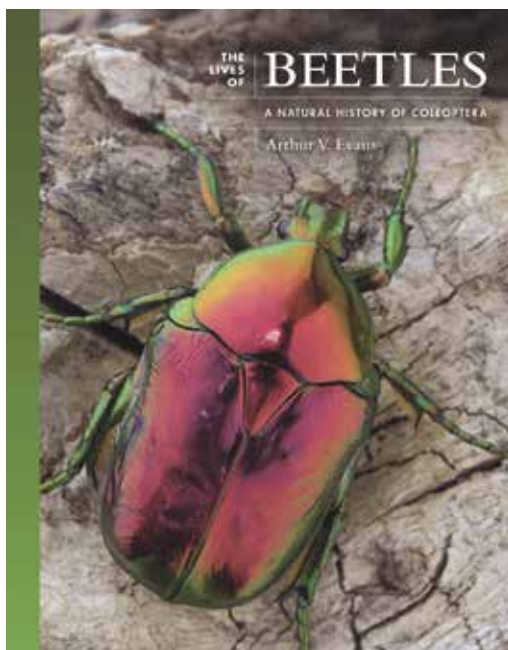
finner man dem i samtliga livsmiljöer. Åtskilliga återstår att upptäcka och klassificera världen runt. Exempelvis har bara nyckelpigorna 6 000 arter.

Princeton University Press har tillställt Anser ett praktverk, *The Lives of Beetles* med undertiteln *A Natural History of Coleoptera*, på 288 sidor i formatet 250 x 195 mm. Den är upplagd på samma förträffliga sätt som den bok om nattfjärilar, *The Lives of Moths*, som vi skrev om i Anser 2022 nr 3. Många aspekter på skalbaggsarnas värld, deras historia och roller i ekosystemet tas upp och de exemplifieras med många arter från alla delar av världen. Varje art visas på foto, oftast helsida, av högsta kvalitet och har sin världsomspännande

utbredningskarta. Här finns massor att lära sig utan att det blir torrt eller tungt att läsa.

För skalbaggsentusiasten är detta en önskebok med ett illustrationsmaterial helt i färg som bjuder på en stor upplevelse. Det är lätt att imponeras av variationen inom Coleoptera och även för den som inte är skalbaggsinriktad är boken en särdeles rik och nöjsam källa att ösa ur. Tryck, papper och layout är av högsta klass.

ARNE OHLSSON

Skogslycka: tips för möten i skogens gläntor

Rolf Segerstedt
Votum Förlag, 2021
Hårda pärmar, 151 sidor
Bokus 189 kr

Skogslycka är en relativt liten fotobok av naturfotografen och journalisten Rolf Segerstedt från Umeå. Liten i betydelsen litet format, men ganska rik på upplevelser när man väl börjar läsa de korta dagboksanteckningarna och njuter av bilderna i de första tre fjärdedelarna av boken. Resten av boken ger mer traditionell information om hur man får ut mer av naturen, tips på utrustning, strategier och litteratur samt visar på en del positiva exempel inom naturvården.

Jag är svag för dagboksanteckningar, de ger en oslagbar närhet och man känner igen sig från egna möten i naturen. I *Skogslycka* får läsaren ta del av korta berättelser med titlar som "Sovstund med rådjur", "Morgonstund med uttrar", "Kunglig sång för våren", "Det prasslar bland löven" och "Skogsvandrarens vän". Eleganta fotografier ramar in berättelserna och man får flera favoriter bland bilderna, till exempel en kungsfågel i motljus, järpar och lappuggla i snöfall.

Det är lättläst och enkelt men samtidigt vackert och tankvärt. Enkelheten gör att boken naturligtvis tar slut alldeles för fort. Jag skulle gärna läsa mer av de korta dagboksanteckningarna och mindre av den ganska torra informationen i slutet av boken, den finns ändå på många andra ställen på internet. Tanken är god men en eventuell uppföljare med endast korta naturbetraktelser och foton i tjockare format skulle kunna bli ännu bättre!

PETER ELFMAN

KALLELSE TILL

EXTRA ÅRSMÖTE MÅNDAGEN 18 SEPTEMBER 2023 KL. 19.00

PLATS: Blå hallen på Ekologihuset, Sölvegatan 37 i Lund och digitalt via Zoom

Det extra årsmötet hålls fysiskt i Ekologihuset, men medverkan kan även ske digitalt via Zoom. För att säkerställa röstlängd vid eventuell röstning under mötet måste föransmälan om digitalt deltagande skickas till Rachel Muheim rachel.muheim@gmail.com senast 14 september. Alla som har anmält sig till digitalt deltagande får därefter en zoom-länk som gäller för årsmötet.

Det extra årsmötet följs av ett föredrag som beräknas börja cirka kl. 19.30.

Föredraget kommer att presenteras på hemsidan i god tid före mötet.

Dagordningen presenteras på sidan 65 och på föreningens hemsida www.skof.se.

Välkomna!

Tankeförmedlande fjädrar

Det finns en välgjord målning från 1630-talet som visar en man med glasögon och starkt koncentrerad blick som med hjälp av en kniv spetsar till skaftet på en stor fågelfjäder. Fjädern är vit och är nog tänkt att föreställa en svanfjäder. Verket är utfört av den nederländske konstnären Gerrit Dou (1613–1675), skicklig på detaljer, verksam i universitetsstaden Leiden och en gång Rembrandts målarlärling. Framför mannen ligger en stor bok som han ämnar skriva i. Fjädern, en vingpenna, är nämligen på väg att

vi ju inte veta, men ruggade ("mogna") fjädrar ansågs bäst. Om fjädern ändå tjänat ut efter ett år och lagts av är det förstås så mycket mer sympatiskt än om fågeln bragts om livet. Om fjädern därefter kommit till användning för att skriva ner något, kanske en text av bestående värde, är det bara positivt. På medeltiden var fjäderpennor vad man skrev med, vare sig skribenterna var munkar eller historieberättare, filosofer eller vetenskapsmän. Meddelanden, dokument och manuskript, det var med fjäder

i handen som tankar och forskningsresultat, ibland av historiska dimensioner, blev till skrift.

På svenska använder vi ofta ordet gåspenna. Vingpennor från gäss duger gott och var nog de mest använda under århundradena. Svanfjädrar ansågs finare och gav skribenten status. Även fjädrar från korp, kalkon och till och med ugglor har använts. Fjädrar som skrivdon användes till en bit in på 1800-talet, då man i Storbritannien började tillverka reservoarpennor av metall och i industriell

Utsnitt av målning av Gerrit Dou från 1630-talet. Originalet finns i The Leiden Collection i New York. Källa: *Journal of Historians of Netherlandish Art*.

bli hans skrivinstrument. Sedan dess har verkligen många och långa steg tagits till pennor av metall och plast, till skrivmaskiner och digitalisering.

Det finns många andra avbildningar genom århundradena av mer eller mindre lärda män, kända och okända, som medelst fjäderpenna skriver om all världens ämnen. Alltför sällan ser man kvinnor göra det samma. Vi har alla då och då stött på målningarna och teckningarna.

Att använda fåglars fjädrar som skrivverktyg är belagt sen åtminstone 300-talet. Hur många fåglar som fått släppa till livet i detta syfte kan

skala. De kunde hålla mer bläck än fjädern som även om den hårdats måste doppas tålmodsprövande ofta.

Idag kan fjäderpennan finnas som souvenir och det må vara hänt om naturligt ruggade fjädrar används.

ARNE OHLSSON
LUND

Den gemytliga hussvalan är inte alltid välkommen

Årets fokusart hussvalan har det inte lätt i det moderna samhället. Trots sin näpenhet och sin förmåga att sluka åtskilliga för allmänheten oönskade myggor och andra surrande insekter, vill en del inte ha dem på sina hus. De skitarn – är den vanligaste förklaringen. Denna nedskitning handlar oftast om en liten spillningshög på marken nedanför boet och kanske också några fläckar på väggen – allt mycket enkelt att spola bort efter säsongen. Men renlighet och rädsla för ohyra är stor i många kretsar och det får hussvalorna ofta lida för. Detta, och förmodligen i kombination med andra hot, har gjort att hussvalan numera är listad som sårbar i den svenska rödlistan.

Det finns givetvis andra hot som i kanske än större grad har påverkat hussvalornas minskning, inte minst under övervintringen. Men vi bör göra vad vi kan för att hjälpa dem här hemma – inte minst genom att försöka påverka grannar och andra som kanske har en negativ inställning.

"Det var bättre förr" heter det ibland och det gäller nog hussvalornas status. Då var husen

ruckligare och folket mindre känsliga för "lite skit i hörnen". Hussvalorna beskrevs också positivt och ibland lyriskt i äldre litteratur. Jag ger några exempel och börjar med *Regulus*, alias Reinhold Winter, i *Fågelkåserier, andra samlingen* från 1910.

"Vi vilja – med en enda liten reservation, som vi ej skola affatta i tryck – uppriktigt försäkra, att man ej kan få älskvärdare grannar än dessa små vackra fåglar. Alltid nöjda och glada, alltid flitiga och beställsamma, rörliga och graciösa, hjälpa de en att fördrifva mången monoton stund. Har man några par af dessa älskliga små omkring sig, äger man studieföremål af angenämaste slag."

Författaren ger sig också i kast med att räkna på antalet konsumerade insekter. Han grundar sig på en uppgift om att ett par med ungar dagligen skulle fånga 13 000 insekter, men nöjer sig i sin uträkning med 7 000 insekter. För en by med hundra par hussvalor skulle det bli 210 000 insekter per månad och bortåt 60 miljoner "yrfän – sådana som äro verkliga plågoris för människor och djur". Hans slutsats blir att:

Hussvalan gör skäl för sitt namn. På norska heter arten "taksvale"! Foto: Bengt Grandin.

"Jo, att man på inga villkor skall göra dessa små flitiga luftvorigörers något för när".

Uppgiften om 13 000 insekter per dag för ett par med ungar nämns också av Kai Curry-Lindahl i *Våra Fåglar i Norden* från 1961. Vari från uppgiften kommer och om den är korrekt vet jag inte. Curry-Lindahl konstaterar, i likhet med Winter ovan också att: "Det finns också stor anledning för människorna att värdesätta den lilla hussvalan. Förutom det att hon gläder omgivningen med sin lekfulla flykt och sitt intagande väsen, bidra hon ej så litet till att minska besvärliga insekters otaliga mängder." Han nämner också att hussvalorna tyvärr hade avtagit i antal – alltså redan 1961.

Rudolf Söderberg skriver i boken *Våra Fåglar* från 1947: "En av våra mest omtyckta småfåglar, som intimare än någon annan slutit sig till människan och murar sitt välkända bo kolonivis utanpå husen under takåsen eller ovan fönsterkarmen".

PG Larsson håller med och skriver i *Skånes Fåglar*, del 2, utgiven 1996: "Under många år har jag varit lyckosam nog att dela min boning med några hussvalor. Att följa deras förehavanden på en höjd av endast någon meter över mitt huvud har varit ett sant nöje, ty få fåglar är så obekymrade om människans göranden och låtanden som den förnöjsamma hussvalan."

Det här var några exempel på positivt tänkande som vi hoppas kan spridas till personer som ännu inte förstått att tjusas av hussvalorna.

Hussvalorna bygger oftast sina bon på hus och andra konstruktioner skapade av människan. Bland sådana konstruktioner finns bland annat båtar, både stationära och sådana i trafik.

En sådan häckning nämns i A.E. Holmbergs bok *Skandinavians Foglar* från 1870 och det refereras till en text i Aftonbladet 18 augusti 1866. Jag fann texten på nätet och den löd: "Det torde höra till sällsyntheterna att svalor bygga bo under relingar på fartyg, som dagligen äro i gång. Icke desto mindre har detta i år inträffat å den på Clarelven mellan Carlstad och Lyckan* gående ångaren Örn. Redan tidigt på sommaren märkte ångbåtskaptenen Svartling, som förer

Omisskännlig. Foto: Bengt Grandin.

nämnde fartyg, att svalorna hade ett färdigt bo på styrbords sida under det utskjutande däckets icke långt framom hjulhuset. Till följd av stänket från hjulet sönderslogs dock detta bo, men svalorna tappade därför icke modet, utan byggde ett par alnar längre fram och hafva der utkläckt ungar, som i dessa dagar gjort sin första utflykt, men återvända dock ännu till sin hemvist, som, märkvärdigt nog, kunnat skyddas för öfverspolning, oaktadt det ligger högst 12 tum öfver vattenytan. Under ligg tiden ha svalorna gjort resan fram och tillbaka mellan Lyckan och Carlstad, men sedan föda måst anskaffas åt ungarna, tyckas de haft sitt egentliga tillhåll i närheten af staden, hvarvid de dock punktligt medföljt fartyget på halfva vägen och åter på samma ställe varit det till mötes."

Jag har själv upplevt en liknande historia och då gällde det färjan mellan Rödbys och Puttgardens. Hussvalorna hade sina bon ovanför ett av fönstren till restaurangen. Vi kunde alltså se trafiken till och från bona såväl före avresan som under hela färden. Denna båtresa tog cirka 50 minuter och svalorna följde alltså med hela tiden. De kan alltså sägas ha häckat i både Danmark och Tyskland på samma gång.

Det finns fler nedtecknade exempel på båtäckande hussvalor, men jag hittar dem inte. Det vore därför trevligt med några exempel på udda boplatser från er som läser denna text. Det kan gälla både självupplevt eller tips på referenser. Skicka era bidrag till undertecknad.

KENNETH BENGTTSSON
ARLÖV

kennethbengtsson53@gmail.com

*Fotnot: Lyckan är en by vid riksväg 62, Klarälven och vid Acksjön, något söder om Forshaga, cirka 15 km norr om Karlstad "båtvägen".

Allt fler tranor – ett problem för våtmarksfaunan?

Text & foton: Stefan Sandelin

Antalet tranor i Sverige har ökat dramatiskt under de senaste decennierna. Vid de fyra stora rastplatserna: Hornborgasjön, Tåkern, Kvismaren och Hjälstaviken var 1990 högsta antalet tranor räknade vid ett och samma tillfälle 3 650 individer. Med samma räknemetod var antalet 2020 uppe i 40 000.

Huruvida tranorna utgör ett allvarligt hot mot andra våtmarksfåglar som doppingar, vadare, änder, sumphöns är fortfarande omdiskuterat. Tranorna kanske inte är specialiserade predatorer på ägg och fågelungar, men tackar knappast nej när sådana erbjuds.

Fotona har tagits vid Gäddängen 8 maj 2023. Tranorna har inga problem med att

spatsera omkring på den allt tätare vattenvegetationen, där bland annat svart-halsade doppingar har sina bon.

Det vi ser är sannolikt ett försök till predation och inte något missriktat revirhävande. Tranhonan var först att närma sig sothönsboet och attackerades genast av de tuffa sothönorna. Efter upprepade attacker från sothönan tycktes tranan tappa balansen och fann för gott att ge sig av. Sedan var det hanens tur och han var inte lika lätt att rubba. Med näbben undersöker han boet som bör ha innehållit ägg, men om han lyckades komma åt något är oklart. Efter en liten stund, lite trumpetande och till synes ilsket fotstämpande fann också han för gott att dra vi-

dare. Man kan bara hoppas att sothönsen med sitt orädda försvar klarade sitt bo.

Om detta är normalt födosök för tranor så är det många arter som lever farligt i våtmarker av Gäddängens typ.

Hur stort hot utgör egentligen det ökande antalet tranor mot en diversifierad våtmarksfauna?

STEFAN SANDELIN
LUND

Nästan som Sjöräddningssällskapet

En oktoberdag 2022 landar en hornuggla på en fiskebåt 160 km norr om Skottland. Vad får en så utpräglad landfågel att flyga så långt ut över den väldiga Atlanten? Kanske var den på väg till en ö en bit från kusten och fångades av starka vindar. Detta kan vi ju aldrig få veta och färden var utan överdrift på väg att bli ödesdiger.

Inte mindre än 70 procent av vår planets yta är vatten. Att som landfågel ge sig ut där är både en farlig utmaning och vardag för alla de flyttfåglar som årligen flyger ofta långa sträckor över öppet vatten. Många av dessa prestationer är helt enastående för så små varelser, för att inte säga ofattbara. Världsrekordet lär vara myrspovars migration non-stop Alaska och andra delar av norra Nordamerika – Nya Zeeland. Det innebär häpnadsväckande ca 9 000 km över Stilla havet, planetens största ocean. Åtskilliga av våra flyttfåglar från norra Europa passerar ju Medelhavet, alltid intensivt trafikerat av båtar i alla storlekar. Under vårliga och höstliga färjeturer på Medelhavet kan åtskilliga passerande fågelindivider beskådas, och listkryssas om man känner för det.

Att många sjöfåglar följer fiskebåtar är ju alltid en normal syn. Men hur påverkas landfåglar av de miljontals båtar av alla storlekar som oupphörligt glider fram? Det finns roande filmsekvenser på bl.a. You Tube på fåglar som representerar de flesta fågelfamiljer och som rastar på fartyg. British Ornithologists Union (BOU) intresserar sig för detta och påpekar och beklagar att ämnet hittills fått föga uppmärksamhet. Man kan förslagsvis googla på *Why do migratory birds stop on ships?*, *Birdmigration on merchant ships* och iNaturalist. Här finns fjäderklädda och bevingade fripassagerare att beskåda som rastar, vilar längre stunder och ibland finner något ätbart på båtar av olika storlek. Åkturen kan vara från några få minuter till hela nätter. Som viloplats för flygtrötta fåglar kan ett fartyg också bli en givande plats för jagande pilgrimsfalk, lärkfalk eller Sydeuropas "flyttfågelspecialist" eleonorafalken. Den sistnämnda häckar ju när höststräcket från Nordeuropa har kommit i gång innan den själv flyger till Madagaskar för övervintring.

En infallsvinkel som inte handlar om räddning av landfågelindivider är om arter via båtar kan

"Nödlandade" fåglar på båtar i Östersjön. Svarthätta och bergfink. Foton: Jörgen Bernsmo.

Huskråkan – en oönskad båtpassagerare. Foto: P-G Bentz.

sprida sig till nya områden. Exempelvis, huskråkor *Corvus splendens* lär ha varit båtpassagerare från Indien ändå till Australien (utöver till Afrika och Europa) där de ses som invasiva och inte är välkomna. På individnivå kan ju maritima åkturer leda till nya skådarkryss här och där. Tänk om den synnerligen välskådade och långstannande baltimoretrupialen som upptäcktes i Förslöv norr om Ängelholm 11 december 2022 färdats med båt en bit på färden från Nordamerika. Nog skulle den behövt en vilopaus. Bara en spekulat!

Även häckningar kan äga rum på båtar, sannolikt främst på färjor med regelbundna ruttor fram och tillbaka, av exempelvis hussvalor.

Fartygen på haven må vara många i våra dagar men tänk en landfågel som är riktigt långt ute och allt land är bortom horisonten. Upplever den skräck? För många slutar naturligtvis färden fatalt och på något flyktigt ögonblick är fågeln uppslukad av havets väldighet, fjärran från vår åsyn. Hur stor är den procentuella chansen att ett fartyg visar sig där ute på rätt position i rätt tid? Den måste vara minimal. Sen må man bara hoppas att besättningen är vänligt inställd till en nödländad, bevingad medpassagerare.

Den skotska hornugglan räddades i uttröttat skick, och utskälld av måsar och trutar. Dessbättre togs den in i hytten av fiskarena, och den fick vila och inmundiga bitar av biff. Den hölls som passagerare hela vägen tillbaka där den överlämnades till rehabiliterare. Enligt BBC News återhämtade den sig till fullo. Den är ett av oräkneliga, och av lätt förståeliga skäl oräknade, exempel på fåglars nödländningar på människors flytetyg långt från land. Det är också lite inspirerande att tänka sig en sådan situation för en landfågel. Liten fågel, gigantiskt hav med väldiga böljor, båt som en liten prick på vatten som sträcker sig i alla väderstreck, och så räddning trots minimal chans. Det kan gott fungera som en liten story i media. När Harry Potter-filmerna efter J. K. Rowlings sju fantasyromaner var som mest omtalade i början på 2000-talet rapporterades flera gånger om fjällugglor, eller snöugglor om man så föredrar, som liftade med båtar och ibland åkte med tills båten lade till i hamn. Harry Potter-fans såg det som ett gott omen. Dessa sköna uppenbarelser i övervägande vitt kan nog också ha bidragit till en mer positiv syn på ugglor.

ARNE OHLSSON
LUND

Gladan och den glada ankungen

Söndagen 30 april kontaktades jag av Patrick Larsén, boende vid Fyledalen. Patrick hade några frågor om röda glador och det hela mynnade ut i en mycket märklig historia.

Gladorna, det var ett par, hade till familjens stora glädje byggt ett bo på tomten och det hela utvecklades väl. Parning hade t.ex. noterats 28 mars. Men omkring 23 april låg honan plötsligt helt öppet på en slätteräng en bit ifrån boet och här låg hon kvar en vecka senare. Hanen hade då och då besökt henne och vid något tillfälle även avlöst henne, men mer fanns inte att berätta när Patrick kontaktade mig. Jag misstänkte givetvis sjukdom eller skada och bad honom att gå dit för att se hur hon reagerade. En stund senare kom ett mail som berättade att hon flugit iväg utan att någon stört henne (vilket då uteslöt skada och nog också sjukdom). Sambon Maria skyndade sig då ut till platsen och tog ett foto som högeligen förvånade alla – det låg nämligen en gul plastanka på exakt den plats där hon legat! Intill låg på typiskt gladmanér lite trassel och plastskräp.

Hur skulle jag tänka nu – och vad tänkte gladan på? Det enda vettiga verkade ju vara att hon antingen ruvade ett inbillat ägg, eller värmden en lika inbillad unge, egen eller någon annans. Att fåglar kan ruva andra objekt än egna ägg är känt, men då handlar det oftast om främmande föremål i deras bo. Här handlade det om en röd glada på marken på ett öppet fält – det verkade helt galet. Till saken hör ju också att hon själv alltså varit med och byggt ett bo i ett träd i närheten. Varför låg hon inte där?

Nåväl, hon hade nu alltså lämnat platsen och fallet var kanske avklarat. Men icke så. På måndagen berättade Patrick att hon åter låg på den gula ankan och samma sak gällde för tisdagen och dagarna som följde. Fredagen 5 maj besökte jag och Patric Mårtensson platsen. Det blåste kuling denna dag och gladan var orolig. Hon låg när vi kom fram, men lyfte ganska snart. Då skyndade vi oss ut och fann platsen. Det blå trasset låg kvar tillsammans med rester från en förmodad vattensork – samt äggskal från ett högst förmodat glädägg! Dessa rester

Den glada ankungen och äggskalsresterna. Foto: Kenneth Bengtsson.

"Boplatsen" med plastankan 30 april.
Foto: Maria Hedberg.

låg inte där under söndagen och gjorde fallet än märkligare. Hur och varför ägget gått sönder är okänt. Den gula plastankan låg däremot fem meter från "boet". Dit hade den förmodligen blåst samma morgon. Efter lite fundering tog vi plastankan tillsammans med äggskalen med oss och lämnade sedan platsen. Det vore ju bra om hon började ägna sig åt väsentligheter. Men några minuter senare landade hon åter på ursprungsplatsen!

Efter lite diskussioner med kolleger gör vi bedömningen att hon själv hämtat den gula ankan, förmodligen hos en granne som har en pool. Men varför lade hon både den och sig själv på fältet och inte i boet? Eller råkade hon tappa det värdefulla fyndet? Ja, det får vi nog aldrig klarhet i. Och varför höll hon ut så länge på denna för en glada så udda plats, även när plastankan var borta? Det förblir nog också ett mysterium.

Patrick berättade senare att hon lämnade fältet för gott under lördagen som följde, alltså ett drygt dygn efter att ankan togs bort och på 14: dagen efter att hon först lade sig där.

KENNETH BENGTSOON
ARLÖV

Vy över fältet med den liggande gladan inringad. Foto: Kenneth Bengtsson.

Kan man lära sig allt om fåglar?

Nej, man kan inte lära sig allt om fåglar, är mitt bestämda svar. Ingen kan allt utan det finns alltid nya frågor att ställa och ny kunskap att vinna. Och det gäller alla, allt från forskare till nybörjare. Det är också tjusningen med att ha fåglar som intresse. Varje dag kan bjuda på nya överraskningar och nya frågor. Varför gör den så där? Vad är det för en fågel? Hur kan ...? Och – hur ser en skata ut?

Så var inte rädd för att fråga och tyck aldrig att frågorna är oviktiga. Frågor kan också leda till ny spännande kunskap för den som försöker svara. Denne vet kanske inte heller utan måste fråga någon annan och på så vis blir många klokare. Så var det när jag skrev om fåglarnas bajsvanor: "Hur ofta skiter en fågel", frågade jag en kollega. Denne visste inte utan fick fråga andra och

allt ledde till att flera fick ny kunskap och till att jag kunde skriva texten.

Ett annat exempel råkade jag ut för alldeles nyligen. Fågelskydd Spillepeng fick in en svårt skadad äldre (adult) sparvhökhona och vi tog ett foto på den. När fotot studerades såg jag att näbbens överdel hade en spetsig tapp – något som brukar kallas för falktand och som jag trodde att bara falkar hade. Tappen kallas ju för falktand! Nåväl, jag frågade P-G Bentz om det var normalt att sparvhökar hade en sådan. P-G visste inte, men studerade några av sina tidigare foton på sparvhökar och fann att en del sparvhökar faktiskt hade en tydlig falktand. Men alltså inte alla! Det verkade som om denna tand (som inte är en tand!) utvecklas efterhand och blir allt mer tydlig i takt med att sparvhöken blir äldre.

Den skadade adulta sparvhökshonan med falktand. Foto: Kenneth Bengtsson.

Ung hona utan tydlig falktand. Foto: P-G Bentz.

Adult hane med tydlig falktand. Foto: P-G Bentz.

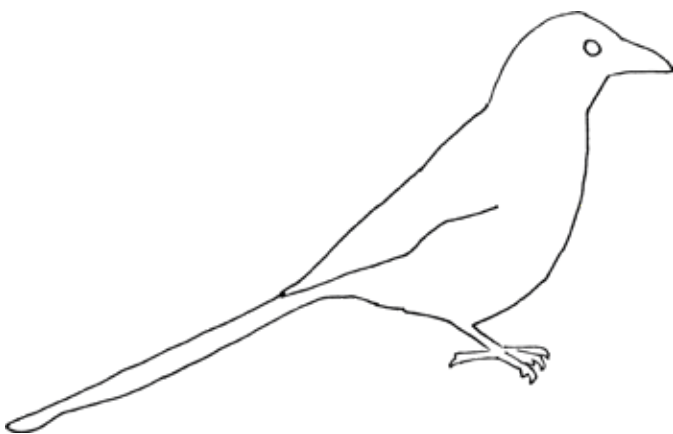
Vi tror alltså idag att sparvhökar får en tydligare falktand i samband med att de blir äldre. Men om det är en absolut sanning är vi ännu osäkra på. Denna text kan kanske leda till att vi alla får ett säkert svar från någon som vet. Kanske finns det fler rov-

fågelarter förutom falkarna som har denna så kallade tand? Eftersom vi inte vet gör vi som alla kan göra – vi ställer en fråga!

Och så var det frågan om hur en skata ser ut. Skatan är en mycket vanlig fågel som nästan alla känner igen och kan namnet på.

Men hur ser den ut? Var är den svart (eller mörkfärgad) och var är den vit?

Testa dig genom att fylla i den nakna skatan här till vänster. Markera de vita partierna genom att fylla i de mörka med en blyerts eller annan penna. Facit finns på sidan 63. Och fuska inte!

KENNETH BENGTSOON
ARLÖV

Bo Lundwall

Med olika tekniker fångar Bo Lundwall detaljerna i naturen och låter oss komma nära det vilda.

Han är mycket produktiv med tavlor, bokillustrationer och frimärken och är fascinerad av naturens rikedom sedan tidiga år.

Ingela Heldebro

Bo Lundwall föddes i småländska Hultsfred år 1953. Efter uppväxten kom han att studera på Malmö Konstskola och Anders Beckmans skola (Beckmans designhögskola) i Stockholm. Drömmen för Bo var att jobba med naturbilder och i sitt tidigare yrke som grafisk designer och illustratör fick han ofta naturbilder på sitt bord. Fåglar, däggdjur och mycket annat i naturen har kommit att bli ett återkommande tema i Bo Lundwalls konst. Med teknikerna akvarell, olja, litografi och giclée tolkar Bo i

sina målningar natur och djurliv med den detaljrikedom som finns i naturen.

Både den nära omgivningen och den afrikanska och nordiska naturen med sina skiftande årstider inspirerar Bo att skapa i både olja och akvarell. Som Bo själv beskriver det: "Redan som barn var jag fascinerad av naturen och alla typer av vilda djurarter. Jag känner mig privilegierad som har möjlighet att arbeta med konsten och återge naturen för att ge dig som betraktare en upplevelse".

Efter år av studier och arbete i Stockholm inom konst och grafisk design beslutade sig Bo och hans familj att flytta tillbaka till Hultsfred 1996. Den vackra och varsamt renoverade släktgården Hultsfreds Gård från 1700-talet kom att bli familjens hem och det är även där som han numera har sin ateljé.

Bo, som är oerhört produktiv i sitt konstnärliga skapande, har förutom i sitt måleri medverkat i olika produktioner. Inom grafisk design har han en mängd uppdrag både från företag och privata aktörer. Genom åren har han producerat allt från bokillustrationer i samarbete med författare till populära frimärksserier.

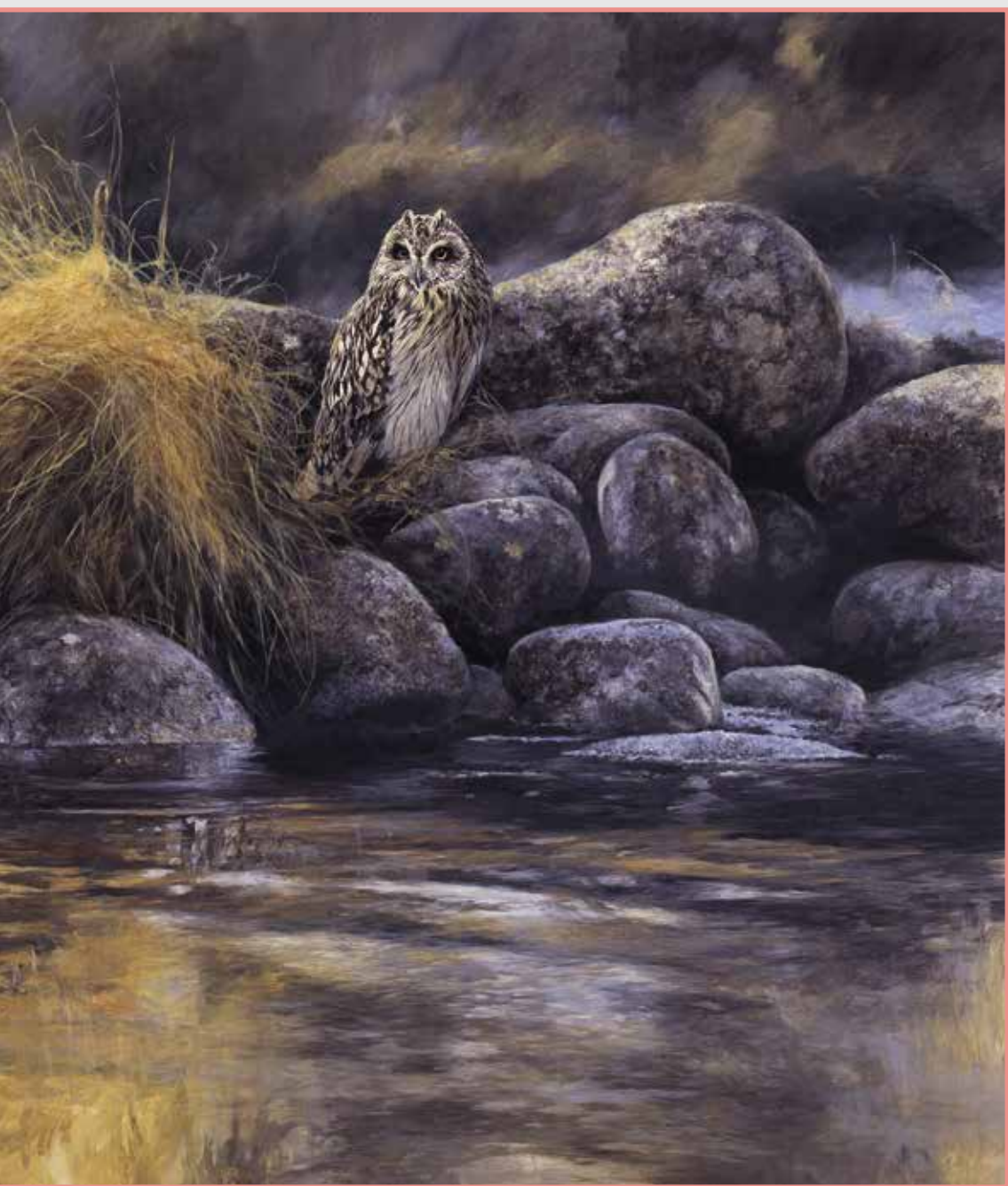
Sedan drygt tio år tillbaka har Bo illustrerat frimärksserier till Åland Post. Det började år 2013 med fyra fågelfrimärken, Lommar och doppingar i samarbete med WWF. Dessa frimärken valdes till Ålands vackraste frimärken 2013. Efter det har

Åland Post fortsatt samarbetet med Bo och givit ut frimärksserier med Åländska jakthundar 2015, Däggdjur i skogen 2017. Frimärksserien Häckspettar som gavs ut 2019 blev också valda till årets vackraste frimärken det året. Hans frimärke Åkergröda kom på andra plats i omröstningen Europas vackraste frimärke 2021. Bo har fortsatt samarbetet med Åland Post och i år 2023 är han aktuell med frimärket Större korsnäbb.

Även svenska posten har tidigare utgivit sju olika frimärken med djurmotiv av Bo Lundwall. Det kom att ge Bo första pris på nordisk frimärksutställning i klassen "Frimärkskonstnärer och gravörer år 1995".

Bo har genom åren gett ut och illustrerat flera olika böcker, bland annat *Däggdjuren i Norden* i samarbete med zoologerna Torkel och Elisabeth Hagström. I den senaste boken *Tillbaka till naturen, allt du glömt och lite till* guidar journalisten och

Fågelkonstnären

författaren Lotta Skoglund läsaren på ett personligt och humoristiskt sätt genom skog och mark och Bo Lundwall står för de vackra och riktiga målningarna och illustrationerna.

Som konstnär har Bo blivit utvald att delta med sina målningar i ett flertal böcker i Sverige, övriga Norden, Estland, USA och Kanada där han flera gånger valts ut till Artists for Conservation- utställningar och böcker.

Bo har regelbundet separatutställningar och deltar i samlingsutställningar både i Sverige och utomlands. Bland annat har han vid ett flertal tillfällen blivit utvald till utställningen *Birds in Art* på Woodson Art Museum, USA. Museet har också köpt in en av Bos oljemålningar till deras permanenta konstsamling.

Med sin konst finns Bo Lundwall representerad både här i Sverige och utomlands. Vill du veta mer om Bo och se hans konst så kan du gärna besöka hans hemsida www.bolundwall.com. Bo tar även emot ateljébesök enligt överenskommelse året runt i sin ateljé i Hultsfred.

Bo Lundwall (född 1953)

bo.lundwall@gmail.com

www.bolundwall.com

Ateljé Bo Lundwall

Hultsfreds gård

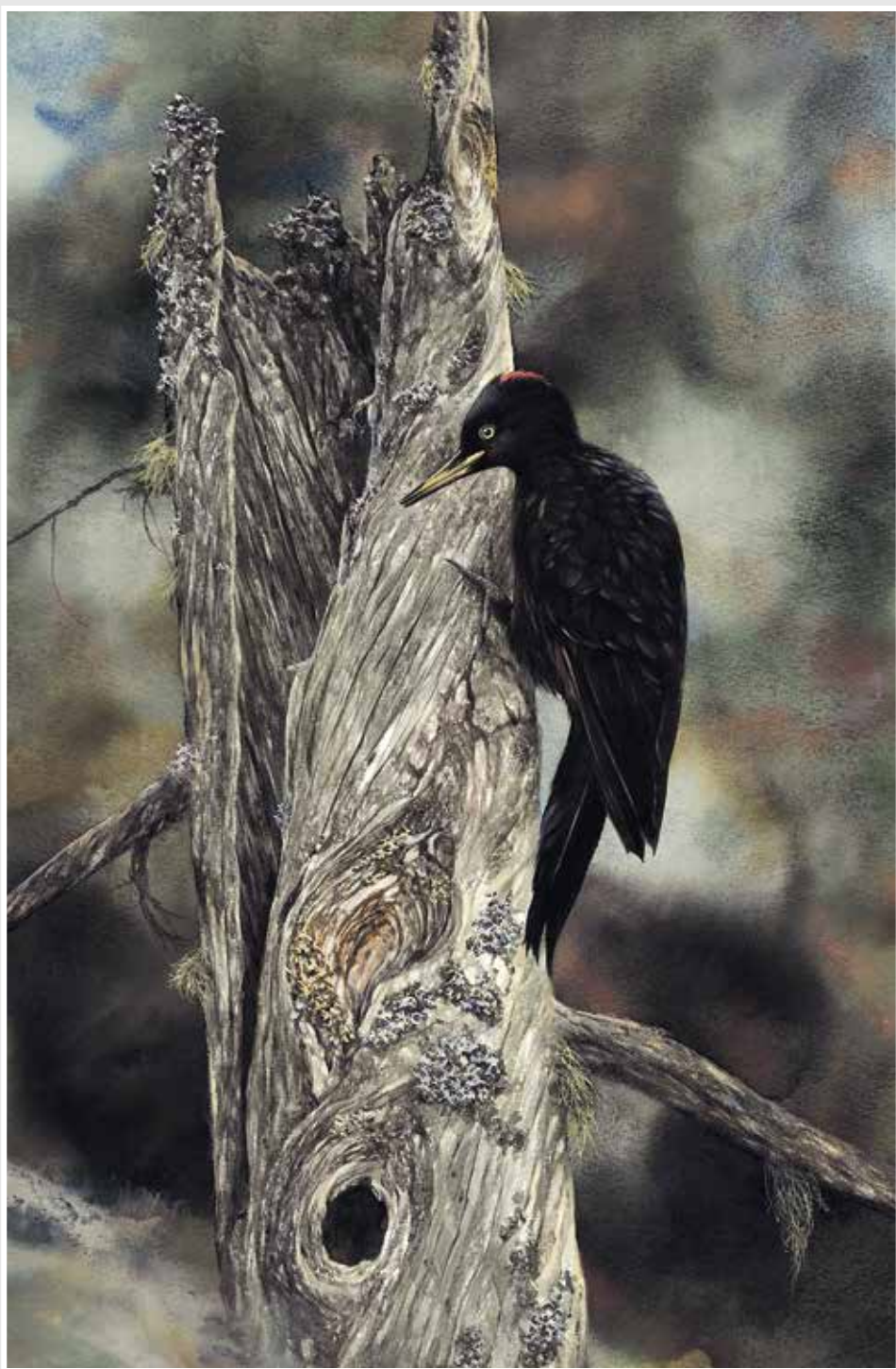
Hjälmtigen 24

577 36 Hultsfred

Bos verk:

1. Smålom - Oljemålning (Sidan 56).
2. Tofsvipa - Oljemålning (Sidan 57).
3. Jorduggla - Oljemålning (Föregående uppslag).
4. Frimärksserien - Hackspettar (Ovan).
5. Spillkråka - Akvarell (Motstående sida).

LOKALKLUBBARNAS PROGRAM SOMMAREN–HÖSTEN 2023

Alla SkOFs medlemmar är välkomna att delta i lokalklubbarnas programverksamhet.
Om inte annat anges gäller ordinarie samlingsplats.

Lokalklubbarnas program uppdateras löpande.
För aktuell information – besök respektive klubbs hemsida
eller evenemangskalendern på SkOFs hemsida.

Datum	Programpunkt	Arrangör
Juli		
9	Fjärilar i Vombsänkan. Samling kl. 10.00 på parkeringen Sölvegatan 22F, Lund.	LFK
16	Vadarspaning i Äspet. Samling kl. 07.00 på parkeringen i Äspet, Åhus.	NöSfK
23	Vadarspaning i Äspet. Samling kl. 07.00 på parkeringen i Äspet, Åhus.	NöSfK
30	Vadarspaning i Äspet. Samling kl. 07.00 på parkeringen i Äspet, Åhus.	NöSfK
Augusti		
6	Trollsländor vid Angsholma med Magnus Billqvist. Samling kl. 09.30 vid Linnéskolans P-plats eller vid Angsholma, 2,5 km NNV Tyringe (vägen mot Hörja) kl 10.00.	GBF
8	Skådmorgon vid Lunkeskog & Adinal. Samling kl. 08.00 vid Lunkeskog.	GBF
12	Floravandring vid Stoby våtmark.	
	Samling vid Linnéskolans P-plats kl. 10.00 eller vid våtmarken kl. 10.15.	GBF
20	Äspet Åhus. Samling kl. 08.00 på parkeringen vid Sjölandstorg, Malmö.	MO
20	Åhus. Samling kl. 07.00 på parkeringen Sölvegatan 22F, Lund.	LFK
26	Sensommarfåglar längs Edenrydskusten. Samling Maxi:s parkering, Bromölla kl. 08.00.	NöSfK
September		
5	Malmö närhet. Samling kl. 18.00 på parkeringen vid Sjölandstorg, Malmö.	MO
9	Sträckskådning i Juleboda. Samling i Juleboda kl. 06.30.	NöSfK
10	Långexkursion till Falsterbo och Skanör. Samling med buss från Linnéskolans P-plats kl. 07.00. Medtag lunch & fika!	GBF
12	Skådmorgon Möllerödsmaden. Samling vid maden kl. 08.00.	GBF
17	Skånes västkust. Samling kl. 08.00 på parkeringen vid Sölvegatan 22F, Lund.	LFK
17	Andfågelräkning i Finjasjön, Magle & Stoby våtmarker. Samling i Spindeln kl. 09.00.	GBF
17	Skördefest på Hovdala slott. GBF medverkar med utställning. Fri entré mellan kl. 11-16.	GBF
17	Kustområdet kring Landön. Samling på parkeringen vid campingen i Landön kl. 08.00.	NöSfK
23	Fågelexkursion till Äspet vid Åhus. Samling Linnéskolans parkering kl. 08.00.	GBF
23	Fågelexkursion till Skånes västkust. Samling kl. 08.00 på ICA Kvantums parkering vid Sjövägen, Ystad. Kontaktperson: Lars Leonardsson 0706 91 31 86.	CO
24	Falsterbo fyr och Skanörs ljunger.	
	Samling kl. 08.00 på parkeringen vid Sjölandstorg, Malmö.	MO
24	Med Mats i hemmamarker. Samling vid naturum Vattenriket kl. 08.00.	NöSfK

Foto: Mikael Arinder.

LOKALKLUBBAR I SKÅNE

GÖINGEBYGDENS BIOLOGISKA FÖRENING (GBF) www.gbfnatur.se
Kontaktperson: Håkan Winqvist, 0725 79 48 66, familjen.winqvist@telia.com

KULLABYGDENS ORNITOLOGISKA FÖRENING (KOF) www.kof.nu
Samlingsplats: ICA Maxi, Ängelholm; City Gross, Höganäs; Olympiaskolan, Helsingborg.
Kontaktperson: Thomas Terne, 0705 67 19 80, info@kof.nu

LUNDABYGDENS FÅGELKLUBB (LFK) www.lundabygdensfagelklubb.se
Samlingsplats: P-platsen vid KFS, Sölvegatan 22 F, Lund (mitt emot Ekologihuset).
Kontaktperson: Lars G R Nilsson, 0706 96 51 80, larsgr53@gmail.com

MALMÖORNITOLOGERNA (MO) www.malmorn.se
Samlingsplats: P-platsen vid Själlandstorg (korsningen Roskilde-/Margaretavägen).
Kontaktperson: Sven-Erik Svensson, 0706 65 64 32, svenerik.svensson1949@gmail.com

NORDÖSTRA SKÅNES FÅGELKLUBB (NÖSFK) www.spoven.com
Samlingsplats: Parkeringen vid naturum i Kristianstad.
Kontaktperson: Evert Valfridsson, 044-32 30 45, evert.valfridsson@natsurskyddsforeningen.se

RINGSJÖBYGDENS FÅGELSKÅDARE (GJUSE) www.gjuse.se
Samlingsplats: Parkeringen vid ICA Kvantum i Hörby.
Kontaktperson: Lars-Olof Nilsson, 0723 93 74 14, lars-olof.nilsson1@comhem.se

COCCOTTHRAUSTES (Co) – FÅGLAR I SYDOST
Samlingsplats: Meddelas i programmet.
Kontaktperson: Bengt Celander, 0709 29 95 88

GLADORNA – NÄTVERKET RAPPHÖNAN SKÅNE
Samlingsplats: Västra Stationstorget Lund (baksidan av tågstationen).
Kontaktpersoner: Monica Pedersen, 0735 50 61 47, mOnick@hotmail.com
Eva Engberg, 0708 25 66 50, seeveg@gmail.com

Foto: Kenneth Bengtsson.

MINI-ANSER (Facit):
Hur ser skatan ut?
Så här ser skatan ut!

Nytt från SkOF-styrelsen

Årsmötet hölls som planerat 11 mars och avlöpte utan komplikationer. Ni kan läsa mer om själva årsmötet i en annan text i detta nummer. Eftersom fyra tidigare ledamöter valt att lämna styrelsen fanns nyval av lika många även på dagordningen. Valberedningens förslag fick årsmötets förtroende och de nya i styrelsen är: Hellen von Holten som presenteras på annan plats i tidskriften.

Hans Cronert, Kristianstad, var med och bildade Nordöstra Skånes Fågelklubb 1976 och har suttit i dess styrelse under drygt 30 år. Hans har även en tidigare historia i SkOFs styrelse under några år på 1970-talet. Han är engagerad i fågelskyddsfrågor, bland annat när det gäller skydd och skötsel av strandängarnas fåglar och är också en hängiven naturfotograf. Hans sitter med i SkOFs Fågelskydds- och forskningskommitté.

Bengt Hansson, Sösdala, är professor i evolutionsbiologi i Lund och numera också ny sekreterare i SkOF. Bengt sitter också med i SkOFs Programkommitté. Han är särskilt intresserad av genetik och artbildning, har ringmärkt en del och skådar gärna vid kusten, på tomten eller i närområdet.

John Kvarnbäck, Kivik, är sedan tidigare kommunornitolog i Simrishamns kommun. John är utbildad ornitolog vid Lunds universitet och har bott i Sydamerika i 16 år. Han jobbar idag som inventerare åt konsultbolag och är särskilt intresserad av ringmärkning och hotade arter. John är styrelsens representant i Skogsgruppen.

Det har varit en jobbig period för Fågelskydds- och Forskningskommittén med ovanligt många tunga remisser gällande vindkraftsfrågor både till lands och till sjöss samt en ständig ström av solcellsplaner. För vindkraftsfrågorna har vi föreningens policy (finns på hemsidan) att luta oss emot och gällande solcellsfrågorna lär vi oss allt mer efter hand. Försiktighetsprincipen är en viktig kugge i dessa frågor.

På senaste styrelsemötet togs beslut om att tillsammans med BirdLife ekonomiskt stödja framtagandet av en livsmiljömodell för min-

dre hackspett. Sådana finns redan för tjäder och tretåig hackspett och nu står alltså den mindre hackspetten på önskelistan. Modellen kan även användas för andra skogslevande arter med liknande krav och blir ett viktigt verktyg för bland annat av SkOFs skogsgrupp. Den blir även värdefull inom det pågående arbetet med en översyn av artskyddet i skogen. Livsmiljömodeller är ett redskap som rekommenderas av naturvårdssidan, däribland BirdLife Sverige, för att stärka artskyddet

Foto: P-G Bentz.

SkOF gläds också åt det framgångsrika arbetet med ungdomsskådarna, där det har genomförts ett antal aktiviteter under vinter och vår. Planer framöver är ringmärkningskurs och kortare läger i Falsterbo.

Den 14 maj anordnade SkOF tillsammans med Birdlife och Studieförbundet en familjedag vid Fulltofta strövområde. Arrangemanget var lyckat och ett flertal väldigt intresserade barn med familjer dök upp. Från Malmö kom en busslast med nysvenskar som fick se lite fågel, men kanske viktigaste av allt, njuta av svensk natur och upptäcka saker. Totalt antal besökare var ca 70 stycken.

Slutligen ska nämnas att en arbetsgrupp har bildats för att finna ersättare till alla de funktioner som Karin Persson hittills har skött med den äran. Men Karin lämnar styrelsen vid årsskiftet och då måste föreningen ha en ny kassör, en ny intendent och nya personer till flera andra funktioner på plats.

KENNETH BENGTSOON

KALLELSE TILL

EXTRA ÅRSMÖTE MÅNDAGEN 18 SEPTEMBER 2023 KL. 19.00

PLATS: Blå hallen på Ekologihuset, Sölvegatan 37 i Lund och digitalt via Zoom

Det extra årsmötet hålls fysiskt i Ekologihuset,
men medverkan kan även ske digitalt via Zoom.

För att säkerställa röstlängd vid eventuell röstning under mötet
måste föranmälan om digitalt deltagande skickas till
Rachel Muheim rachel.muheim@gmail.com senast 14 september.

Alla som har anmält sig till digitalt deltagande får därefter en zoom-länk
som gäller för årsmötet.

Det extra årsmötet följs av ett föredrag som beräknas börja cirka kl. 19.30.
Föredraget kommer att presenteras på hemsidan i god tid före mötet.

Dagordning:

1. Mötet öppnas, godkännande av dagordning.
2. Val av mötesordförande.
3. Val av sekreterare för mötet.
4. Val av två justeringspersoner, tillika röst-
räknare.
5. Fråga om kallelse behörigen skett.
6. Ändring av SkOFs stadgar.
Styrelsen föreslår antagande av nya stadgar
för föreningen enligt det förslag som har pu-
blicerats i medlemstidskriften *Anser* 2023 nr 1.
Stadgarna utgör BirdLife Sveriges normalstad-
gar för regionalföreningar med en viss anpass-

- ning till SkOF. Ändring av SkOFs stadgar skall
för att äga giltighet antas med 2/3 majoritet
vid två offentliga, på varandra följande SkOF-
sammanträden, av vilka det ena skall vara ett
ordinarie årsmöte. Föreningens stadgar skall
för att vara gällande godkännas av riksföre-
ningen. Vid årsmötet 11 mars 2023 beslutade
medlemmarna i enlighet med styrelsens för-
slag med 56 röster för, ingen däremot och fyra
nedlagda röster. Detta efterföljande extra års-
möte är det andra offentliga mötet.
7. Årsmötet avslutas.

Välkomna!

Kongressen EOU 2023

Den 21–25 augusti kommer kongressen EOU 2023, European Ornithological Union, att arrangeras av ornitologiska forskare på biologiska institutionen vid Lunds universitet. Kongressen kommer att bli rekordstor med över 400 deltagare från hela Europa.

I samband med detta kommer vi att erbjuda sex populärvetenskapliga fågelföredrag på svenska med fritt inträde för allmänheten och SkOFs medlemmar. Föredragen kommer att vara 30 minuter långa med en 15 minuters paus emellan. Det blir två föredrag per kväll, det första kl. 18.00–18.30, det andra kl. 18.45–

19.15. Lokal blir stora salen i AF-borgen, Sandgatan 2 i Lund. Stora salen ligger en trappa upp till höger. Föredragen kommer att hållas tisdag, onsdag och torsdag 22–24 augusti enligt översikten nedan.

Anders Brodin
Professor i teoretisk ekologi och fågelskådare
Lunds universitet
anders.brodin@biol.lu.se

Tisdag 22 augusti

Åke Lindström:

Dubbelbeckasinens fantastiska flygning: 600 mil non-stopflygning och mycket annat.

Dennis Hasselquist:

Vad avslöjar småfåglarna när vi följer dem genom livet?

Onsdag 23 augusti

Andreas Nord:

Hur klarar fåglarna värmeböljor?

Susanne Åkesson:

Flyttfåglarnas fantastiska färder.

Torsdag 24 augusti

Caroline Isaksson:

Staden som livsmiljö för våra småfåglar:

Vad kan vi göra för att de skall må bättre?

Anders Brodin:

Varför är fåglar så intressanta?

Dubbelbeckasin. Foto: John Larsen.

Årsmötet 2023

Lördagen 11 mars hade SkOF sitt årsmöte 2023 på Ekologihuset i Lund under ledning av vår ordförande Arne Hegemann. Liksom förra året hade vi en kombination av olika föredrag, lunch och mingel inför årsmötesförhandlingarna. Ca 75 personer deltog. Deltagande i själva årsmötet kunde också ske via Zoom vilket ytterligare fem medlemmar hade valt att göra. Det var en vårvinterdag med några plusgrader och ömsom snöblandat regn, ömsom solsken.

Dagen inleddes vid halvtio-tiden med fika och mingel. Sedan kunde vi lyssna till två intressanta föredrag på förmiddagen. Anders Wirdheim berättade om hur fågelfaunan förändras, med fokus på Skåne. Den är ständigt dynamisk med arter som vi förlorar ur vår fauna, men också innebär tillskott av nya arter. Därefter berättade Sissel Sjöberg om flyttfåglars prestationer som det är lätt att imponeras av. Många fåglar förmår ju flyga långt och ofta häpnadsväckande högt.

Lunch, bestående av pasta med vegetarisk sås, bröd och sallad, intogs på Ekologihuset. Därefter följde en klurig frågesport signerad Kenneth Bengtsson.

Efter bensträckare och ytterligare fikamöjlighet inleddes SkOFs 71:a årsmöte. Utöver sedvanliga årsmötesförhandlingar hade mötet ett viktigt beslut att ta ställning till. Skall SkOF i likhet med flera andra regionalföreningar vara närmare anknutet till BirdLife Sverige?

Detta inte minst för att stärka rösterna för fågelskydd. Det innebär i så fall att vi inträder i Kedjan som vi informerat om här i *Anser*, på vår hemsida och på måndagskvällen 6 februari. Detta i sin tur kräver nya stadgar för SkOF som vi presenterade i *Anser* 2023:1. Stadgeändring kräver omröstning med 2/3-dels majoritet på två på varandra följande årsmöten. På dagens möte blev resultatet 56 röster för anslutning till Kedjan och antagande av de nya stadgarna, inga röster emot och fyra nedlagda. Ett extra årsmöte kommer att utlysas till hösten för ytterligare omröstning. Se kallelse i detta nummer av *Anser* på sidan 65.

Fyra styrelseledamöter valde att avgå och de avtackades efter trogen tjänst i föreningen: Anders Linus Larsson (24 år), Staffan Åkeby (20 år), Monica Pedersen (6 år) och Mona Hansson (3 år). Staffan som tidigare varit ordförande i elva år och sekreterare i fyra år utnämndes till föreningens 20:e hedersgås. Mötet hälsade fyra nya ledamöter välkomna: Hans Cronert, Bengt Hansson och Helen von Holten som valdes för treårsperioder och John Kvarnbäck på fyllnadsval för två år efter Anders Linus Larsson. Omvalda för ytterligare treårsperioder blev Arne Ohlsson och Ola Svensson. Arne Hegemann omvaldes som ordförande på ett år. Även för ett år omvaldes revisorer Kristian Ståhl och Richard Ottvall, revisorssuppleanter Ingrid Andersson och Catharina Göransson-Lundberg samt valberedningen som består av P-G Bentz, Sophie Ehnbohm och Dan Hammarlund.

Efter årsmötet berättade Åke Lindström om den rara dubbelbeckasinen med sitt spännande leverne.

Vi upplevde årsmötet som mycket lyckat med goda möjligheter till trevlig samvaro.

ARNE OHLSSON
ARNE HEGEMANN

Blå hallen var välfylld under årsmötet. Foto: Mikael Arinder.

Helen von Holten

Helen von Holten valdes, tillsammans med Hans Cronert, Bengt Hansson och John Kvarnbäck, in som ny styrelsemedlem i SkOF vid årsmötet i Lund.

– Var det ett lätt beslut att tacka ja när valberedningen hörde av sig?

– Ja, absolut! Det kändes väldigt hedrande och spännande att bli tillfrågad en position i SkOFs team.

– Vilka frågor och ämnen brinner du mest för och vill driva i styrelsen?

– För mig är fågelskydd och bevarande av fåglarnas livsmiljöer väldigt viktigt.

Jag är också mycket intresserad av Falsterbo Fågelstations långsiktiga arbete med ringmärkning, sträck- och rastfågelräkning, samt informera och sprida kunskap till allmänheten.

Jag kommer att vara aktiv i fågelstationens exekutiva ledningsgrupp och även i SkOF's PR-kommitté framöver.

– Hur kom det sig att du blev intresserad av fåglar? Medfött eller kom det senare i livet? Minns du när och hur det började?

– Jag har alltid haft ett stort djurintresse och haft många olika husdjur. Under min uppväxt hade jag bl.a. undulater och i vuxen ålder började jag föda upp olika sorters papegojor. Efter ett tag kändes det väldigt fel att ha fåglar inspärrade i burar och jag avvecklade denna hobby och började fotografera vilda fåglar istället. Ju mer jag fotograferar fåglar, desto mer ökar också mitt skådarintresse.

– Du är en driven fotograf och då blir frågan vilka motiv du helst söker.

– Jag är "beroende" av att komma ut i naturen och fotografera fåglar. Helst av allt fotograferar jag ovanliga örnar och ugglor, men det finns så många andra arter som jag uppskattar och vill fånga på bild. Olika arter av vadare och tärnor är något som jag börjar intressera mig mer för.

– Något annat som du tycker att SkOFs medlemmar bör veta om dig?

– Jag bor i Ljunghusen och Falsterbonäset är min favoritfågellokal, men jag är även ute i Böringe-området en hel del och letar efter örnar.

Jag ser fram emot att engagera mig i SkOF och bidra med mina olika kunskaper från både mitt yrkesliv och som fågelfotograf/skådare.

Helen. Foto: Erik von Holten.

Helen sitter med i SkOFs PR-kommitté och i Falsterbo Fågelstations Exekutivkommitté.

INTERVJUAD AV
KENNETH BENGTSOON

Falsterbo Fågelstation

Första halvåret 2023

Ny stationschef

Magnus Grylle har utsetts till ny chef för Falsterbo Fågelstation. Magnus tillträdde strax efter att vårsången startat 1 april. Ringmärkningen sköttes i vår som vanligt av Sophie Ehnбом, stöttad av Amandine Doré som trots sin rutin gjorde sin första vårsång. Som guide tjänstgjorde inledningsvis Daemon Groot och senare Anders Grönvall. Därutöver har vi haft ett antal volontärer, både lokala och något mer långväga. En av dessa volontärer, Walter Wehtje, förtjänar ett omnämnande då han troligen är okänd för de flesta trots att han numera ingår i Fågelstationens exekutiva kommitté.

Walter ringmärker under överinseende av Amandine. Allt är bekant, men annorlunda, jämfört med USA. Foto: Magnus Grylle.

Han har haft Falsterbo som sitt nav i hela livet även om han utbildat sig, bott, och verkat i USA under fyrtio års tid. Där har han arbetat med fåglar och fågelforskning. Walter har i vår deltagit aktivt i stationens arbete under ett par veckors tid.

För kalenderbitare rekommenderar vi varmt vår webbsajt <https://falsterbofagelstation.se/ringmarkning/> där data presenteras i ett stort antal olika vyer. Här ges också möjlighet att gå direkt från en visning till en annan, till exempel från säsongsöversikt till en detaljerad vy som visar flyttförloppet för en enskild art, vilket är omöjligt i en tryckt publikation.

Ringmärkningen

På sedvanligt vis inleddes ringmärkningen 21 mars i fyrträdgården för att sedan fortgå till och med 10 juni. Efter förra årets extrema vårsång, då aldrig tidigare noterade mängder med fåglar märktes – sedan 1984 som också var extraordinär – fanns det en viss spänning i luften under säsongsinledningen. Skulle även denna vårsång bli fågelrik? Inte sedan 2018 har vi haft en vårsång då vi har märkt färre fåglar än vårt historiska medelvärde. Vi har helt enkelt blivit lite bortskämda med god fågeltillgång på våren under de senaste åren.

Mars

Det började över förväntan med 347 fåglar märkta redan efter två dagar. Detta är skyhögt över det antal vi brukar märka under säsongsinledningen, då dagssiffrorna brukar ligga kring knappt tjugo fåglar.

Grönsiska – en vanlig märkart i säsongsinledningen.
Foto: P-G Bentz.

Förvisso var majoriteten av dessa fåglar vi fick inledningsvis i år grönsiskor, men även flera typiska tidiga flyttfåglar märktes fast då i mer normala antal för denna tid på året. Resten av mars var vädermässigt utmanande med fortsatt regn och stark vind om vartannat. Vid månadens slut kunde vi konstatera att vi märkte fler fåglar de första två dagarna, än vad vi gjorde de påföljande nio. Tack vare de många grönsiskorna stannade totalsumman för mars ändå på 462 fåglar, klart över stationens medelvärde (262).

April

Marsvädret fortsatte ett par dagar in i april. Sedan slog vädret om och vi välkomnade solen igen. Nätterna var fortsatt kalla med nattfrost. Trots många soliga dagar steg vare sig temperaturen eller märksiffrorna nämnvärt. Långfredagen blev lite oförklarligt en bra dag och de 230 märkta fåglarna visade sig senare vara den bästa dagssumman under hela säsongen. I samband med påsken anlände den lokalt (ö)kända påskostan. På grund av ihållande högttryck höll sig vinden sedan från ostsektorn under lång tid. Följaktligen blev de goda dagarna få. Trots detta låg säsongstotalen (2 279)

fortfarande något hundratal fåglar över stationens medelvärde (2 115) vid månadens utgång tack vare de många grönsiskorna vi märkte tidigt i mars.

Maj

Månaden inleddes med en svit av vad vi då ansåg vara tämligen svaga dagar. Från 5 maj och framåt blev det ännu färre och tidvis var det till och med en utmaning att fånga någon lämplig fågel till guidningen. Det för gemene man "vackra vädret" fortsatte genom hela maj med endast några få millimeter regn i Falsterbo. Detta i kombination med soltimmarna är en klar indikation på det stabila, men för oss ogynnsamma väderläget.

Vid månadens utgång hade 3 114 fåglar märkts under säsongen, vilket är drygt 600 färre än medelvärdet fram till 31 maj (3 753).

Juni

Juni blev en fortsättning på maj, vädermässigt. Det var soligt, torrt och tidvis blåsigt. Även märkningen fortsatte i samma spår som i maj med låga märksiffror.

Övrig märkning

Mikael Kristersson har märkt boungar av kentskt tärna på Landgrens holme. Fyra riktade insatser har gett 310 märkta ungar, vilket är en väldigt bra siffra.

Summering

Säsongssumman (3 252) blev den 13:e lägsta genom alla tider. Man får gå tillbaka till 2002 för en lägre vårsäsongssumma

Vädret spelar en avgörande roll för resultatet, men i år var vädret inte dåligt så att vi fick ställa in fler dagar än normalt. Tvärtom var det mer än tjugo år sedan som vi hade så få inställda dagar som i år (3), men regn och rusk i säsongsinledningen följt av högttryck och (ost) vind punkterade säsongen.

Ett exempel är rödhake, som hade en dålig säsong med endast 70 % av det normala antalet märkta.

Våra tropikflyttare kan möjligen ha drabbats av dåligt väder i medelhavsområdet. Under de kritiska veckorna i början och mitten av maj var vädret så extremt på många ställen att nyheterna om detta till och med nådde fram till svensk riksmiddia. Flera tropikflyttande arter visar riktigt dåliga siffror och det verkar onekligen som om de har haft en tuff resa i år.

Hela listan på märkta fåglar, månadssummor och jämförelsetal återfinns här: <https://falsterbofagelstation.se/ringmarkning/sasong.php>.

Den ovanligaste fågeln märkt denna säsong blev den varfågel som fångades 7 april. Endast två till har fångats på våren vid fyren, så det är i snitt mer än 15 år mellan de gånger det händer.

Guidningar

Grupper återvänder i ökande utsträckning till Falsterbo och våra förbokade guidningar efter den stora svackan orsakad av covidepidemin. I år blev det fjärde året i rad som antalet besökare ökar efter bottenåret 2020, om än att årets summa blev endast några tiotal högre än i fjol. Sedan 2020 har antalet knappt dubblats och låg för vårsäsongen i år på 747.

Därutöver drog de guidade skärfläckevandringarna ytterligare 110 personer.

Landgrens holme (Mikael Kristersson)

Efter förra årets fågelinfluensa, då 95 % av de kentska tärnornas ungar dog liksom en stor del av skrattnåsarnas och en del adulta, var det med viss bävan vi såg fram emot

Nästan flygfärdig unge av kentsk tärna inför ringmärkningen.
Foto: Mikael Kristersson.

årets häckning på Landgrens Holme. I skrivande stund (10 juni) har farhågorna dock kommit på skam och som framgår av tabellen blir 2023 åter ett rekordår på den lilla ön. Detta både vad gäller antalet häckande par (1 833) och arter (15). Det kollektiva skyddet är uppenbarligen attraherande och än så länge tycks det finnas plats. Två nya arter har tillkommit; grågåås och vigg.

Antalet par skärfläcka (246) skrattnås (1 100) och kentsk tärna (425) är nya toppnoteringar. (Tabell 1). Under kläckningen i mitten av maj var det en lång period med lågvatten i havet och därmed även kring Landgrens holme. Kanske var detta orsaken till att skärfläckorna i år inte i samma omfattning som tidigare vandrade norrut över Hamnvägen med sina ungar efter kläckningen. Många par stannade i stället i Flommen söder om holmen och en del vandrade västerut till södra Ålasjön. Tyvärr innebar detta att traktens häckande kråkor, som ju aldrig vågar sig in i fågelkollektivet på holmen, började göra blixttackor mot skärfläckeungarna under den första kän-

Tabell 1. Antalet häckande par på Landgrens holme 2019–2023.

Art	2019	2020	2021	2022	2023
Grågås	0	0	0	0	3
Gräsand	10	10	12	10	15
Stjärtand	0	1	0	0	0
Skedand	0	1	1	1	1
Vigg	0	0	0	0	1
Ejder	1	1	3	2	3
Strandskata	5	3	3	2	3
Skärfläcka	232	172	228	220	246
Större strandpipare	2	2	1	2	2
Tofsvipa	4	3	3	2	2
Rödbena	15	15	15	15	15
Skrattmåås	220	367	710	845	1100
Fiskmåås	1	1	1	3	4
Kentsk tärna	104	203	>400	415	425
Fisktärna	2	0	?	?	0
Silvertärna	8	14	9	10	7
Småtärna	22	24	≥11	16	6
Totalt	626	817	≥1397	1543	1833

liga veckan utan holmens kollektiva skydd. En räv tog sig också på något sätt förbi områdets yttre elstängsel och har nog plockat en del ungar. Därmed blir årets häckning inte lika lyckad för skärfläckorna som det såg ut under kläckningen. Men ett antal ungar kommer trots allt nå flygg ålder.

Hur det går för mängden skrattmåsås ungar beror på hur den torra sommaren utveck-

lar sig, det kan bli svårt för föräldrarna att flyga in mask och annan föda om det torra vädret fortsätter. Men hos de kentska tärnorna växer ett stort antal ungar till sig snabbt, välgödda av tobis och annan fisk från havet!

*Sammanställt av
Magnus Grylle*

90 KONTOK | SVENSK
INSAMLINGS
KONTROLL

Insamlingen till stöd för Falsterbo Fågelstation fortsätter.
Fågelstationen har tilldelats 90-konto:
Pg 900301-3; Bg 900-3013
Betalningsmottagare: Skånes Ornitologiska Förening

SkOFs styrelse

Arne Hegemann, ordförande
Mikael Arinder, vice ordf.
Bengt Hansson, sekreterare
Hans Cronert, vice sekr.
Karin Persson, kassör
Kenneth Bengtsson
Eva Engberg
Helen von Holten
John Kvarnbäck
Rachel Muheim
Arne Ohlsson
Lars Sundlöf
Ola Svensson
Tomas Svensson
Nils Waldemarsson

Lund – 0729 96 58 03 – arne.hegemann.skof@gmail.com
Kävlinge – 0761 01 57 32 – mikael.arinder@telia.com
Sösdala – 0707 16 08 86 – bengt.hansson@biol.lu.se
Kristianstad – 0708 77 77 35 – hans.cronert@gmail.com
Falsterbo – 0703 97 15 33 – skofmail@gmail.com
Arlöv – 0702 66 14 66 – kennethbengtsson53@gmail.com
Lund – 0708 25 66 50 – seeveg@gmail.com
Höllviken – 0708 80 77 30 – helen@vonholten.se
Kivik – 0722 35 53 47 – jkvarn@gmail.com
Torna Hällestad – 0703 06 03 28 – rachel.muheim@gmail.com
Lund – 0702 17 92 90 – arneohlsson51@gmail.com
Trelleborg – 0733 28 28 38 – lars.sundlof@gmail.com
Bromölla – 0708 43 43 31 – olasvensson@live.se
Limhamn – 0706 53 36 69 – lasertomas@gmail.com
Bromölla – 0706 52 63 11 – nils.waldemarsson1948@gmail.com

SkOFs kommittéer (kontaktpersoner)

Anser-redaktionen: Kenneth Bengtsson – 0702 66 14 66 – kennethbengtsson53@gmail.com
Falsterbo Bird Show: Eva Engberg – 0708 25 66 50 – seeveg@gmail.com
Falsterbo Fågelstation – Verkställande kommitté: Björn Malmhagen – 0703 33 94 99 – malmhagen@gmail.com
Falsterbo Fågelstation – Forskningskommitté: Rachel Muheim – 0703 06 03 28 – rachel.muheim@gmail.com
Forsknings- & fågelskyddskommittén: Martin Green – 0708 13 49 75 – martin.green@biol.lu.se
PR-kommittén: Mikael Arinder – 0761 01 57 32 – mikael.arinder@telia.com
Programkommittén: Eva Engberg – 0708 25 66 50 – seeveg@gmail.com
Rapportkommittén: Tomas Svensson – 0706 53 36 69 – lasertomas@gmail.com
Skogsgruppen: Per Muhr – 0723 24 21 33 – paemuhr@gmail.com
Storkprojektet: Petter Albinson – 0709 98 02 25 – info@storkprojektet.se

SkOFs hemsida

www.skof.se

Webmaster: Mikael Arinder – mikael.arinder@telia.com

Telefonnummer

Medlemsfrågor & adressändring: 0736 25 42 56
Fågelskydd Spillepeng: 0702 66 14 66

Mein Boogendahl

POSTTIDNING

B

ANSER

Falsterbo fyr, Fyrvägen 35

239 40 FALSTERBO

Vid adressändring – v.g. ange medlemsnumret som står på etiketten!

MIX

Papper från
ansvarfulla källor
FSC® C074394